

Nr 142

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken; given Stockholms slott den 16 mars 1956.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

GUSTAF ADOLF

Herman Zetterberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

För att motverka uppkomsten av vidlyftiga rättegångsmål och för att underlätta handläggningen av sådana mål föreslås vissa ändringar i rättegångsförfarandet. Det föreslås sålunda en uppmjukning av den gällande regeln om obligatorisk förening till handläggning i en rättegång av åtal som väckts samtidigt mot någon för flera brott eller mot flera för att ha tagit del i samma brott. Enligt förslaget öppnas också möjlighet till deldom i sådana fall då i en rättegång flera åtal handlägges mot samme tilltalade. Vidare föreslås vissa jämkningar i reglerna om avbrott och uppskov i huvudförhandling och om den tid inom vilken dom skall meddelas i mål mot häktad. De föreslagna ändringarna innebär icke någon rubbning av rättegångsordningens grundprinciper.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 1 kap. 15 §, 30 kap. 4 och 7 §§, 43 kap. 11 §, 45 kap. 3 §, 46 kap. 11 §, 50 kap. 15 § och 51 kap. 15 § rättegångsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 kap.

15 §.

Till huvudförhandling må ej utan synnerliga skäl å samma dag utsät-
tas flera mål, än att de kunna be-
räknas bliva slutförda under en tid
av sex timmar. Hinna ej alla sålun-
da utsatta mål behandlas under da-
gen eller kräver ett måls handlägg-
ning mera än en dag, skall samman-
trädet pågå under erforderligt antal
helgfria dagar i följd.

Till huvudförhandling må ej utan
synnerliga skäl å samma dag utsät-
tas flera mål, än att de kunna be-
räknas bliva slutförda under en tid
av sex timmar. Hinna ej alla sålun-
da utsatta mål behandlas under da-
gen eller kräver ett måls handlägg-
ning mera än en dag, skall samman-
trädet pågå under erforderligt antal
helgfria dagar i följd. *Kan handlägg-
ningen av visst mål beräknas taga i
anspråk mera än två dagar må, om
det kan ske utan olägenhet, avbrott
i handläggningen, så länge samman-
trädet pågår, äga rum under högst
två söckendagar i veckan.*

Om den — — — — — förordnar Konungen.

30 kap.

4 §.

Handläggas i en rättegång *åtal mot
flera tilltalade*, må dom givas beträf-
fande *någon* av dem, ehuru handlägg-

Handläggas i en rättegång *flera
åtal*, må dom givas beträffande *nå-
got* av dem, ehuru handläggningen

¹ Senaste lydelse se beträffande 30 kap. 7 § SFS 1954:432 samt beträffande 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § SFS 1953:352.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ningen angående de övriga icke avslutats.

angående de övriga icke avslutats. Avse åttalen samme tilltalade, må sådan dom dock ej givas med mindre synnerliga skäl äro därtill.

7 §.

Innan dom — — — — — stadgar därom.

Då huvudförhandling ägt rum, skall samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas, då den tilltalade är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. *Är den tilltalade häktad, skall domen meddelas senast inom två veckor.* Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli; vid huvudförhandlingen skall underrättelse givas om tiden och sätet för domens meddelande.

Då huvudförhandling ägt rum, skall samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas, då den tilltalade är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli; vid huvudförhandlingen skall underrättelse givas om tiden och sätet för domens meddelande.

Avgöres mål — — — — — till parterna.

Avkunnande av — — — — — av fullföljdshänvisning.

43 kap.

11 §.

Huvudförhandlingen skall såvitt möjligt fortgå utan avbrott, till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som må föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 15 § första stycket, såvitt möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt för utredningen. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske.

Återupptages målet till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra veckor rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles.

Till uppskjuten — — — — — hans utevaror.

mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske.

Överstiger, då målet efter ett eller flera uppskov återupptages, den sammanlagda tid varunder uppskov ägt rum ej tjugu dagar, må huvudförhandlingen fortsättas; i annat fall skall ny huvudförhandling hållas.

45 kap.

3 §.

Väckas samtidigt åtal mot någon för flera brott eller åtal mot flera för att hava tagit del i samma brott, skola åtalen handläggas i en rättegång.

Även i annat fall än nu sagts må flera åtal handläggas i en rättegång, om det är till gagn för utredningen. När skäl äro därtill, må de åter särskiljas.

Ej må — — — — —

Hava åtal väckts mot någon för flera brott eller åtal mot flera för att hava tagit del i samma brott, skola åtalen handläggas i en rättegång, om ej rätten finner särskild handläggning vara lämpligare. Åtal, som väckts mot flera för skilda brott, må handläggas i en rättegång, om det är till gagn för utredningen.

är tillämplig.

När skäl äro därtill, må åtal, som förenats, åter särskiljas.

46 kap.

11 §.

Huvudförhandlingen skall såvitt möjligt fortgå utan avbrott, till dess

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som må föranledas

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt för utredningen. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Återupptages målet till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra veckor rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles.

Till uppskjuten — — — — — 15 § sägs.

50 kap.

15 §.

Om huvudförhandling äge i övrigt vad i 43 kap. 1—6 samt 10—13 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; om kallelse till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för part gälle dock 14 § i detta kapitel.

av bestämmelserna i 1 kap. 15 § första stycket, såvitt möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Överstiger, då målet efter ett eller flera uppskov återupptages, den sammanlagda tid varunder uppskov ägt rum ej tjugu dagar, må huvudförhandlingen fortsättas; i annat fall skall ny huvudförhandling hållas.

Om huvudförhandling äge i övrigt vad i 1 kap. 15 § första stycket samt 43 kap. 1—6 och 10—13 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; om kallelse till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för part gälle dock 14 § i detta kapitel.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

51 kap.

15 §.

Om huvudförhandling äge i övrigt vad i 46 kap. 1—5, 7, 9, 11, 13 och 16 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; om kallelse till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för part gälle dock 14 § i detta kapitel.

Då mål — — — — — kapitel stadgas.

Om huvudförhandling äge i övrigt vad i 1 kap. 15 § första stycket samt 46 kap. 1—5, 7, 9, 11, 13 och 16 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; om kallelse till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för part gälle dock 14 § i detta kapitel.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 februari 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *vissa ändringar i rättegångsbalken* samt anför därvid följande.

Några år efter det att den nya rättegångsbalken trätt i kraft, visade det sig att det stundom kunde uppstå svårigheter vid tillämpningen av vissa bestämmelser i balken. Dessa olägenheter, som framträtt i några mycket omfattande rättegångar, ledde till att år 1953 ändringar gjordes i dessa bestämmelser. Genom *lagen den 5 juni 1953 om ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken* tillskapades sålunda ökade möjligheter att, om det i synnerligen vidlyftiga rättegångsmål är nödvändigt med uppskov under huvudförhandlingen, fortsätta huvudförhandlingen efter uppskovet i stället för att hålla ny huvudförhandling. Vid tillkomsten av 1953 års lag förutsattes emellertid att de nytillkomna bestämmelserna utgjorde endast en tillfällig lösning av frågan om behandlingen av vidlyftiga rättegångar i avbidan på den allmänna översyn av hithörande bestämmelser, som ankom på 1951 års rättegångskommitté.

I en den 4 april 1955 avgiven promemoria angående vidlyftiga rättegångar m. m. (SOU 1955: 10) har rättegångskommittén upptagit frågan om de vidlyftiga målen till behandling. Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av riksåklagarämbetet, samtliga hovrätter, Stockholms rådhusrätt, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges stadsfiskaler, föreningen Sveriges landsfiskaler, Sveriges advokatsamfund och Sveriges juristförbund. Riksåklagarämbetet har vid sitt yttrande fogat yttranden från statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Jag anhåller nu att få taga upp detta ärende till behandling. Det torde därvid vara lämpligt att, såsom kommittén gjort, först stanna vid spørsmålet om åtgärder för att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål och därefter behandla frågan om åtgärder för att underlätta handläggningen av sådana mål.

I. Åtgärder för att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål

Kommittén

Vad angår tvistemålen framhåller kommittén, att gällande rätt ger domstolarna ganska stora möjligheter att uppdelat handläggningen av omfattande mål i skilda delar och därigenom motverka uppkomsten av alltför långvariga huvudförhandlingar. Kommittén erinrar om att 17 kap. 4 och 5 §§ rättegångsbalken innehåller regler som möjliggör att skilda delar av ett tvistemål avgöres genom deldom eller mellandom och att i 42 kap. 20 § stadgas att för behandling av del av saken, som må avgöras särskilt, huvudförhandling må utsättas ehuru förberedelsen av målet i övrigt ej avslutats. Därjämte erinras om möjligheterna att särskilja mål som kumulerats enligt 14 kap. 6 §. Kommittén framhåller vidare att rätten kan genom en effektiv förberedelse verka för att huvudförhandlingen i tvistemål ej får orimligt stora proportioner. Av en utav kommittén utförd undersökning rörande förekomsten i underrätter och hovrätter av vidlyftiga mål framgår också att under tiden 1948—1954 förekommit endast tre tvistemål av sådan storlek, att huvudförhandlingen däri pågått fjorton dagar eller mera. På grund av vad nu anförs anser kommittén att något behov ej föreligger för tvistemålsens del av ytterligare regler, som syftar till att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål.

I fråga om brottmålen berör kommittén först frågan om möjligheterna att *förbättra förberedelseförfarandet* så att detta bättre än hittills tillgodoser kravet på koncentration i rättegångarna. Kommittén framlägger emellertid icke nu något förslag i denna del men uttalar att den har för avsikt att framdeles undersöka behovet av lagändringar beträffande förundersökningen och därmed sammanhängande spörsmål. Vad som än kan åstadkommas i detta hänseende kan detta dock enligt kommitténs åsikt ej påverka behovet av de reformer i övrigt som kommittén nu föreslår.

Kommittén har vidare uppmärksammat den särskilda kategori av de vidlyftiga målen som utgöres av mål angående s. k. seriebrott, d. v. s. mål vari åtal väckts mot en eller flera personer för en stor mängd brott av likartad beskaffenhet. Inom kommittén har övervägts huruvida dylika måls vidlyftighet skulle kunna nedbringas genom en *utvidgad användning av åtalseftergift*. Efter att ha lämnat en redogörelse för vad processlagberedningen på sin tid anförde i motiveringen till bestämmelserna om åtalseftergift i 20 kap. 7 § framhåller kommittén, att gällande rätt anvisar vissa möjligheter att genom åtalseftergift nedbringa omfattningen av mål angående seriebrott. Det synes kommittén som om dessa möjligheter icke alltid tillräckligt utnyttjats och att åtskilliga mål skulle kunnat bli mindre vidlyftiga om så skett. Kommittén föreslår därför, att åklagarna på lämpligt sätt får sin uppmärksamhet riktad på de möjligheter som gällande lag ger till åtalseftergift vid seriebrottslighet. Någon ändring av hithörande lagbestämmelser vill kommittén emellertid icke föreslå. Att utvidga användningen av

åtalseftergift även till sådana fall, då det ej vid förundersökningen på grund av den misstänktes erkännande eller eljest framslår såsom fullt klart att den misstänkte begått brottslig gärning, kan enligt kommitténs mening ej i förevarande sammanhang komma i fråga. Möjligt är, yttrar kommittén, att i framtiden legalitetsprincipen av straffrättsliga skäl alltmer kommer att få ge vika för en opportunitetsprincip vid åtalsfrågans behandling och att en sådan utveckling kan komma att föranleda ett annat bedömande av nu berörda spörsmål.

Bland åtgärder för att motverka uppkomsten av vidlyftiga brottmål har kommittén också övervägt frågan om *ändring av reglerna om förening och särskiljande av åtal*. Om kumulation av allmänt åtal stadgas i 45 kap. 3 §. Väckes samtidigt åtal mot någon för flera brott eller åtal mot flera för att ha tagit del i samma brott, *skall* enligt lagrummets första stycke åtalen handläggas i en rättegång. Även i annat fall än nu sagts *må* enligt andra stycket flera åtal handläggas i en rättegång, om det är till gagn för utredningen. När skäl är därtill, *må* åtalen åter särskiljas. I tredje stycket stadgas slutligen, att åtal ej *må* förenas, med mindre åtalen väckts vid samma domstol och denna är behörig samt för åtalen samma rättegångsform är tillämplig. Enligt 47 kap. 24 § första stycket skall vad i 45 kap. 3 § är stadgat äga motsvarande tillämpning beträffande enskilt åtal. I 30 kap. 4 § stadgas, att om i en rättegång handlägges åtal mot flera tilltalade, dom *må* givas beträffande någon av dem, ehuru handläggningen angående de övriga icke avslutats. Däremot kan deldom ej meddelas i det fall att mot samme tilltalade i en rättegång handlägges flera åtal.

Att förening av åtal är obligatorisk i de fall, då åtal samtidigt väckts mot någon för flera brott, har främst sin grund i de i strafflagen meddelade bestämmelserna om gemensamt straff vid sammanträffande av brott. Härmed sammanhänger också, att deldom icke kan meddelas i de fall, då i en rättegång handlägges flera åtal mot samme tilltalade, medan däremot sådan dom kan meddelas beträffande någon av flera tilltalade, mot vilka åtal handlägges i en rättegång.

Kommittén anser att regeln om obligatorisk förening av flera samtidigt väckta åtal mot samme tilltalade och förbudet mot deldom rörande något av flera i en rättegång handlagda åtal mot samme tilltalade torde ha bidragit till att flera av de processer, som i förevarande sammanhang uppmärksammas, blivit så vidlyftiga som varit fallet och därmed även till de olägenheter som är förenade med dylika processer. Såsom exempel på sådana olägenheter anför kommittén det fallet, att en person samtidigt åtalas för dels ett brott som förskyller frihetsstraff och, om den tilltalade är ämbetsman, därjämte avsättning, och dels ett deklarationsbrott, och att bedömandet av sistnämnda brott är beroende av anförda taxeringsbesvär. Eftersom rätten ej har möjlighet att särskilja åtalen eller meddela deldom beträffande det förstnämnda brottet, måste hela målet förklaras vilande i avbidan på utgången av taxeringsprocessen.

Ett sätt att till någon del avhjälpa dessa olägenheter anser kommittén

vara, att med bibehållande av reglerna i 45 kap. 3 § genom ändring av 30 kap. 4 § införa möjlighet till deldom även när i en rättegång flera åtal handlägges mot samme tilltalade. Man skulle alltså för brottmålen del införa en ordning liknande den som gäller för tvistemålen. Emellertid har kommittén funnit att reglerna i 45 kap. 3 § är behäftade med vissa brister, som ej skulle avhjälpas genom att möjlighet infördes till dylik deldom. Kommittén har därför ansett det vara lämpligare att i samband med en omarbetning av 45 kap. 3 § i vissa hänseenden utvidga möjligheterna till handläggning i skilda rättegångar av flera åtal mot samme tilltalade. Genom en sådan lagändring skulle i praktiken uppnås detsamma, som skulle vinnas genom en bestämmelse om deldom. Med hänsyn härtill har kommittén ej funnit skäl föreligga till ändring av 30 kap. 4 §.

Reglerna i 45 kap. 3 § fäster enligt kommitténs mening större avseende vid tidpunkten för de olika åtalens väckande än som i och för sig betingas av straffrättsliga eller processuella hänsyn. Vare sig åtalen väckts samtidigt eller ej synes det i allmänhet ur såväl straffrättslig som processuell synpunkt lämpligast att flera åtal mot samme tilltalade handläggs i en rättegång. Likaså torde det i regel vara lämpligast att åtal mot flera för att ha tagit del i samma brott handlägges i en rättegång oavsett tidpunkten för åtalens väckande. Huvudregeln bör därför vara, att då åtal väckts mot någon för flera brott eller mot flera för att ha tagit del i samma brott, åtalen skall handläggas i en rättegång. Denna regel anser kommittén emellertid ej böra göras undantagslös. Hänsyn bör kunna tagas till omfattningen av utredningen rörande de olika åtalen. Är processmaterialet osedvanligt omfattande och kan huvudförhandlingen beräknas pågå flera veckor, synes uppdelning av åtalen på olika rättegångar i regel böra ske, såvida icke starka skäl kan åberopas mot en uppdelning, t. ex. att de olika brotten äger nära samband med varandra. I vissa fall, såsom t. ex. då under huvudförhandlingen befinnes att hinder föreligger för avgörande av en åtalspunkt, kan kostnads-skäl tala för att huvudförhandlingen fortsättes beträffande övriga åtalspunkter. Även andra omständigheter kan föranleda att särskild handläggning bör ske beträffande någon eller några åtalspunkter. Med hänsyn till de stora nackdelar som ur skilda synpunkter är förenade med en alltför långt gående uppdelning av åtalen i nu ifrågavarande fall bör emellertid undantagsregeln utformas restriktivt. Kommittén föreslår därför, att särskild handläggning skall kunna ske endast om rätten finner sådan uppenbart lämpligare.

Med den lydelse av 45 kap. 3 § första stycket som kommittén sålunda föreslår skulle paragrafens andra stycke komma att avse endast det fall, att åtal väckts mot flera för skilda brott. Kommittén anser att detta bör uttryckligen anges i lagtexten och föreslår därför att denna jämkas i enlighet härmed.

Kommittén framhåller att rätten vid bedömande huruvida uppdelning av åtal bör ske skall taga hänsyn till samtliga såväl processuella som straffrättsliga omständigheter som kräver beaktande. Vidare uttalar kommittén,

att särskiljande av åtalen bör kunna ske när som helst under rättegången. Har rätten vid åtalens väckande enligt huvudregeln beslutat om handläggning i en rättegång av flera åtal, bör rätten alltså senare under rättegången kunna förordna om särskild handläggning beträffande något eller några av åtalen, om rätten då finner sådan handläggning uppenbart lämpligare.

Yttrandena

Kommitténs uttalande, att behov ej föreligger för tvistemålen s del av ytterligare regler som syftar till att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål, har ej föranlett några invändningar från remissinstansernas sida. I detta sammanhang må emellertid nämnas att *Stockholms rådhusrätt* understrukit vikten av att förberedelsearbetet, inom de gränser som på grund av tvistemålens dispositiva karaktär icke kan överskridas, bedrivs med skärpa, myndighet och kraft i syfte att få tvisteläget noggrant klarlagt och erforderlig bevisning angiven. Det kan, yttrar rådhusrätten, antagas att åtskillig vidlyftighet under huvudförhandlingen kan undvikas genom starkare processledning än som måhända är den gängse.

Vad angår brottmålen har i flera yttranden understrukits angelägenheten av att man snarast undersöker vilka möjligheter som finns att genom ett förbättrat förberedelseförfarande åstadkomma en mera koncentrerad domstolsförhandling.

Kommitténs ställningstagande till frågan om utvidgad användning av åtalseftergift har föranlett riksåklagarämbetet, statsåklagarna i Stockholm och Göteborg, föreningen Sveriges häradshövdingar och föreningen Sveriges stadsfiskaler att framhålla att, även om åtalseftergift vid fall av seriebrottslighet skulle meddelas i något större utsträckning än för närvarande, detta skulle ha endast ringa eller ingen betydelse för att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål. Riksåklagarämbetet har vidare uttalat, att stadgandet i 20 kap. 7 § första stycket punkt 2 i sin nuvarande utformning icke torde möjliggöra, att man från åtal utesluter mera än en mindre del av de brott som förekommer till lagföring. Vill man ändra praxis i fråga om åtalseftergift vid seriebrottslighet på det sättet, att från åtal skall kunna uteslutas exempelvis 50 brott av 100 eller 10 av 20 är enligt ämbetets åsikt en ändring av lagrummet nödvändig.

Kommitténs förslag till ändring av reglerna om förening och särskiljande av åtal har i flertalet yttranden tillstyrkts eller lämnats utan erinran i sak. Delade meningar råder emellertid om den praktiska betydelsen av en sådan ändring. Medan föreningen Sveriges stadsdomare anser att utvägen att särskilja åtal torde vara den effektivaste för att komma tillrätta med hithörande problem, uttalar Svea hovrätt en varning mot en alltför stark tilltro till möjligheterna att genom den föreslagna lagändringen minska antalet vidlyftiga rättegångar.

Beträffande den närmare utformningen av ifrågavarande bestämmelser i 45 kap. 3 § har föreningen Sveriges häradshövdingar ifrågasatt, om icke det föreslagna undantaget från huvudregeln om handläggning i en rättegång

bör utformas ännu mera restriktivt än som skett i kommitténs förslag. Med hänsyn till den tilltalade och även ur processuell synpunkt anser föreningen det angeläget, att även i mycket vidlyftiga brottmål samtliga åtal mot samme person eller mot flera för deltagande i samma brott handlägges gemensamt.

I motsats till häradshövdingeföreningen ifrågasätter *Sveriges advokatsamfund* om icke den av kommittén föreslagna lydelsen av 45 kap. 3 § första stycket onödigt starkt understryker åtalsföreningens principiella företräde. En förening av samtidigt väckta åtal mot samme tilltalade bör visserligen framstå såsom huvudregel, men undantagsregeln bör icke ges sådant innehåll att en alltför restriktiv tillämpning av densamma kan befaras. Om syftet med lagändringen skall kunna vinnas, anser samfundet det angeläget att alla möjligheter att genom särskiljande av åtal söka förebygga vidlyftiga rättegångar verkligen blir tillvaratagna. Fördelen av en koncentration på varje del för sig överväger nämligen enligt samfundets åsikt vida de nackdelar som följer därav att särskilt straff bestämmes för ett tidigare handlagt brott utan beaktande av den brottslighet som må komma till synes i en senare del. Samfundet anser att rätten bör kunna förordna om åtalens särskiljande så snart rätten finner denna ordning lämpligare, och samfundet föreslår därför att ordet »uppenbart» får utgå ur den föreslagna lagtexten. Vad särskilt angår det fall att fråga uppkommer om särskiljande av samtidigt väckta åtal mot en tilltalad som är häktad framhåller samfundet, att rätten bör fästa största avseende vid den ståndpunkt som i denna fråga intages av den häktade och hans försvarare. Beträffande den föreslagna lagtextens redigering ifrågasätter samfundet, liksom även *Stockholms rådhusrätt*, om det kommit till klart uttryck att i alla fall av förening av åtal ett särskiljande av åtalen skall kunna ske när som helst under rättegången.

Hovrätten för Övre Norrland tillstyrker att, när åtal samtidigt väckes mot någon för flera brott eller mot flera för att de tagit del i samma brott, rätten får möjlighet att särskilja åtalen, om särskild handläggning finnes uppenbart lämpligare. För det fall att åtal vid skilda tillfällen väckes mot någon för flera brott eller mot flera för delaktighet i samma brott bör enligt hovrättens mening nu gällande regler bibehållas, d. v. s. åtalen bör handläggas i en rättegång endast om det är till gagn för utredningen. Hovrätten framhåller, att om åtal som väckts vid skilda tillfällen sammanföres till en rättegång, resultatet ej sällan blir ett icke önskvärt uppskov med handläggningen av det eller de första åtalen. Såväl tilltalade som målsägande kan ha ett befogat intresse av att denna handläggning icke uppehåles i avbidan på behandlingen av nytt åtal.

Göta hovrätt, som inte har något att erinra mot de föreslagna ändringarna i 45 kap. 3 §, påpekar att bestämmelserna gäller endast rättegången i underrätt. För hovrätternas och högsta domstolens del finnes icke någon föreskrift med möjlighet till särskiljande av åtal i mål, som i lägre rätt handlagts i en rättegång. Omständigheterna torde dock i vissa fall kunna vara sådana, att möjlighet till sådant särskiljande även i överrätt är önsk-

värd. Hovrätten ifrågasätter därför om icke genom uttryckliga bestämmelser i 51 och 55 kap. bör angivas, att i fullföljda mål hovrätt och högsta domstolen skall åga förordna om särskild handläggning.

Departementschefen

Det nya rättegångsförfarande som nu tillämpats i åtta år brukar karakteriseras såsom byggt på muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Dessa huvudgrunder för förfarandet har, särskilt bland dem som i praktiken har att tillämpa rättegångsordningen, vunnit en alltmera allmän anslutning. Någon rubbning av de grundläggande principerna för rättegångsförfarandet bör icke heller ske. Detta hindrar emellertid icke att jämkningar i detaljfrågor kan visa sig påkallade. Redan vid rättegångsreformens genomförande förutsattes att rättegångsbalken inom någon tid skulle kräva en översyn, grundad på de erfarenheter som framkom vid den praktiska tillämpningen. För att verkställa en sådan översyn tillkallades år 1951 särskilda sakkunniga, 1951 års rättegångskommitté. I direktiven för denna kommitté uttalades att vid utredningen borde, utan någon omprövning av grundprinciperna för rättegångsordningen, eftersträvas praktiska förenklingar och förbättringar. Kommittén, vars arbete fortgår, har avlämnat ett flertal förslag i skilda ämnen som delvis redan föranlett lagstiftning. Till de ämnen som kommittén fått i uppdrag att undersöka hör också frågan huruvida rättegångsordningen är lämpligt utformad med hänsyn till handläggningen av särskilt vidlyftiga mål. Det hade nämligen visat sig att handläggningen av mycket omfattande mål kunde erbjuda betydande svårigheter med hänsyn till utformningen i rättegångsbalken av reglerna om avbrott och uppskov i huvudförhandling. För att snabbt komma till rätta med dessa olägenheter genomfördes vid 1953 års riksdag en mindre ändring av rättegångsbalkens regler om förutsättningar för hållande av fortsatt huvudförhandling i mål vari uppskov under en påbörjad huvudförhandling blivit nödvändigt. Lagändringen var att betrakta endast som en tillfällig och begränsad lösning av de problem som sammanhänger med de vidlyftiga rättegångarna i avbidan på rättegångskommitténs utredning av frågan.

I den promemoria om de vidlyftiga rättegångarna som rättegångskommittén nu avlämnat har kommittén sökt att efter två skilda linjer komma till rätta med de olägenheter som de vidlyftiga målen medför. Kommittén har sålunda undersökt dels möjligheterna av att införa regler som avser att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål, dels ock behovet av lagändringar som kan underlätta handläggningen av sådana mål.

I fråga om tvistemålen har kommittén funnit att det icke föreligger något behov av ytterligare regler, som syftar till att motverka uppkomsten av vidlyftiga mål. I likhet med remissinstanserna ansluter jag mig till kommitténs uppfattning på denna punkt. Med instämmande i vad Stockholms rådhusrätt i detta sammanhang anfört om betydelsen av en omsorgsfull förberedelse i mål vari huvudförhandling skall hållas vill jag framhålla, att förberedelsens uppgift att trygga huvudförhandlingens kon-

centration klart framgår av 42 kap. 6 § rättegångsbalken och även varit bestämmande för avfattningen av 7 och 8 §§ i samma kapitel, i vilka lagrum förberedelsens innebörd närmare utvecklas.

Medan förberedelsen i tvistemål och i mål om enskilt åtal äger rum under rättens ledning, handhaves den i de vanliga brottmålen av åklagare och polismyndighet under benämningen förundersökning. Kommittén har i detta sammanhang icke undersökt möjligheterna att genom ett *förbättrat förberedelseförfarande* i brottmål i högre grad än för närvarande tillgodose kravet på concentration i rättegångarna. Kommittén uttalar emellertid att den har för avsikt att framdeles ägna uppmärksamhet häråt. Denna fråga är uppenbarligen betydelsefull och det är angeläget att tillvarataga de möjligheter till förbättringar som här kan finnas. I likhet med kommittén anser jag emellertid att en möjlig framtida förbättring av förberedelseförfarandet i brottmål icke i och för sig bör hindra att man redan nu genomför reformer för att motverka uppkomsten och underlätta handläggningen av vidlyftiga mål.

Kommitténs överväganden rörande möjligheterna att genom en *utvidgad användning av åtalseftergift* nedbringa vidlyftigheten av mål angående s. k. seriebrott har icke föranlett kommittén att föreslå någon ändring av hithörande lagbestämmelser. Jag är icke heller för egen del beredd att nu föreslå någon jämkning av dessa regler. Frågan om åtalseftergift har från andra utgångspunkter behandlats av strafflagberedningen i ett under år 1953 avgivet betänkande rörande enhetligt frihetsstraff m. m. och den är för närvarande föremål för fortsatt utredning inom beredningen. Jag torde således få tillfälle att i annat sammanhang taga ställning till hithörande spörsmål.

För att motverka uppkomsten av vidlyftiga brottmål har kommittén i ett hänseende föreslagit en lagändring, nämligen beträffande reglerna om *förening och särskiljande av åtal*. Ändringen innebär en uppmjukning av den gällande regeln om obligatorisk förening till handläggning i en rättegång av åtal som samtidigt väckts mot någon för flera brott eller mot flera för att ha tagit del i samma brott. Enligt ändringsförslaget skall såsom huvudregel fortfarande gälla att åtal i dessa fall skall handläggas i en rättegång, men uppdelning på olika rättegångar skall kunna ske, om rätten finner särskild handläggning uppenbart vara lämpligare. Att en uppmjukning här göres har icke föranlett några invändningar från remissinstansernas sida.

I likhet med kommittén finner jag det vara en mera ändamålsenlig ordning att det överlåtes åt rätten att avgöra när flera åtal skall handläggas i en rättegång än att detta skall vara beroende av om åtalen väckts samtidigt eller vid skilda tillfällen. Vid avgörandet bör rätten mot varandra väga alla de skäl av straffrättslig och processuell natur som kräver beaktande. Vad kommittén i detta hänseende uttalat kan jag i huvudsak ansluta mig till. Hänsyn torde således i första hand böra tagas till processmaterialets omfattning och till de olika brottens art och samband med varandra. Är processmaterialet synnerligen omfattande och har brotten intet närmare samband med varandra, torde en uppdelning av åtalen på två eller flera

rättegångar i regel böra ske. Såsom advokatsamfundet framhållit bör rätten, när fråga uppkommer om särskiljande av samtidigt väckta åtal mot tilltalad som är häktad, fästa stort avseende vid den ståndpunkt som i frågan intages av den häktade och hans försvarare. Men även eljest bör uppenbarligen betydelse tillmätas den ståndpunkt som parterna i målet intager.

Såsom kommittén understrukit bör huvudregeln vara den, att åtal mot någon för flera brott eller mot flera för att ha tagit del i samma brott skall handläggas i en rättegång. Detta torde nämligen i det alldeles övervägande antalet fall ur såväl straffrättsliga som processuella synpunkter framstå såsom lämpligare än att särskilja åtalen. Skulle rätten, efter prövning av alla de omständigheter som talar för eller emot en uppdelning av åtalen, finna att ett särskiljande framstår såsom lämpligare, bör åtalen också skiljas. I likhet med en av remissinstanserna finner jag det icke påkallat att för särskiljande av åtal uppställa kravet att rätten skall finna särskiljande *uppenbart* vara lämpligare. Någon anledning att befara att domstolarna skulle komma att uppdelat åtalen i större utsträckning än som kan anses påkallat torde icke föreligga. Eftersom handläggning i skilda rättegångar av olika åtal mot samme tilltalade i regel leder till mera arbete för domstolen än om åtalen handlägges i en rättegång, kan det snarare befaras att domstolarna för att icke ytterligare öka sin arbetsbelastning undviker att särskilja åtal, ehuru detta eljest skulle vara att föredraga.

För att klargöra att åtal som enligt huvudregeln förenats till handläggning i en rättegång skall kunna särskiljas när som helst under rättegången, torde en redaktionell jämkning böra göras i kommitténs förslag.

Bestämmelserna om förening och särskiljande av åtal är upptagna i den avdelning i rättegångsbalken som avser rättegången i underrätt. Denna placering torde emellertid icke hindra att bestämmelserna kan vinna analogisk tillämpning, om i överrätt fråga uppkommer att särskilja åtal som i underrätt handlagts i en rättegång. Åtskilliga bestämmelser i nämnda avdelning av rättegångsbalken — t. ex. stadgandet i 45 kap. 1 § tredje stycket att mot tilltalad ej må väckas nytt åtal för gärning för vilken han redan står under åtal — skall uppenbarligen tillämpas även i överrättsprocess, ehuru bestämmelserna av lagtekniska skäl upptagits i avdelningen om rättegång i underrätt samt särskild hänvisning icke gjorts till dessa bestämmelser i de avdelningar av rättegångsbalken som behandlar överrättsprocessen. Jag finner därför icke anledning att, såsom en remissinstans ifrågasatt, föreslå uttryckliga bestämmelser i 51 och 55 kap. rättegångsbalken att i fullföljda mål hovrätt och högsta domstolen skall äga förordna om särskiljande av åtal som i lägre rätt handlagts i en rättegång.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen har kommittén även övervägt att genom en ändring i 30 kap. 4 § införa möjlighet till deldom i sådana fall då i en rättegång flera åtal handlägges mot samme tilltalade. Enligt gällande regler kan nämligen i brottmål deldom ges endast när ansvarstalan samtidigt föres mot flera tilltalade; dom kan då meddelas mot en av dem under det att rättegången fortsätter mot de övriga. Med hänsyn till att man ge-

nom de av kommittén föreslagna ändringarna i 45 kap. 3 § rörande särskiljande av åtal i praktiken skulle nå i huvudsak samma resultat som genom en ändring av 30 kap. 4 § har kommittén begränsat sitt ändringsförslag till att avse endast reglerna om särskiljande av åtal.

Med en sådan ändring av bestämmelserna i 45 kap. 3 § som jag nyss förordat får domstol alltid möjlighet att, om skäl är därtill, särskilja åtal som tidigare förenats till handläggning i en rättegång. Denna möjlighet föreligger även där de olika åtalen avser samme tilltalade. Om det befinnes lämpligt kan domstolen sålunda enligt detta ändringsförslag, när handläggningen av ett av åtalen avslutats, bryta ut detta åtal från handläggningen i övrigt samt avkunna dom över åtalet. Enligt min mening saknas skäl att icke låta domstolen i sådant fall, i stället för att först särskilja åtalen och därefter meddela dom över ett av dem, utan särskiljande av åtalen meddela deldom beträffande det åtal över vilket handläggningen avslutats. Med hänsyn till att gemensamt straff i regel bör ådömas när åtal väckts mot någon för flera brott, bör emellertid deldom rörande ett av brotten kunna meddelas endast när synnerliga skäl är därtill. Jag föreslår därför att bestämmelserna i 30 kap. 4 § ändras i enlighet med vad jag nu anför.

II. Åtgärder för att underlätta handläggningen av vidlyftiga mål

1. Avbrott och uppskov i huvudförhandling samt fortsatt och ny huvudförhandling

Gällande bestämmelser

Rättegångsbalkens grundsatser om muntlighet, omedelbarhet och koncentration innebär i korthet, att det material som skall utgöra grundval för domen skall framläggas för rätten i muntlig form, att rättens avgörande skall grundas omedelbart på detta muntligen framlagda material och att den förhandling vid vilken materialet framlägges skall slutföras vid ett enda rättegångstillfälle eller i vart fall vid rättegångstillfällen som ligger varandra så nära i tiden att rättens uppfattning om vad som förekommit ännu är ogrumlad när målet avgöres.

Stadganden om huvudförhandling i underrätt har givits i 43 kap. såvitt angår tvistemål och i 46 kap. såvitt angår mål vari föres allmänt åtal. Rörande övriga brottmål ges stadganden i 47 kap. väsentligen genom hänvisningar till 46 kap. Reglerna i 43 och 46 kap. är i huvudsak tillämpliga även på huvudförhandling i hovrätt och högsta domstolen (50 kap. 15 §, 51 kap. 15 § och 55 kap. 15 §).

Enligt 43 kap. 1 § och 46 kap. 1 § skall rätten, då målet uppropas, inhämta upplysning huruvida hinder möter för målets företagande till slutlig handläggning.

I 43 kap. 2 § är för tvistemålens del och i 46 kap. 2 § för brottmålen del

uppräknade vissa omständigheter som utgör dylikt hinder. Möter hinder för målets företagande till slutlig handläggning, skall huvudförhandlingen inställas och utsättas till annan dag. Kan det antagas att hindret kommer att undanröjas före handläggningens slut, må dock huvudförhandling hållas.

Möter mot huvudförhandling i tvistemål hinder som avses i 43 kap. 2 § må likväl enligt 43 kap. 3 § första stycket förhandlingen påbörjas, om det kan antagas att denna kan vid senare rättegångstillfälle fortsättas utan ny huvudförhandling, d. v. s. återupptagas till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande, och tillika uppdelningen finnes kunna ske utan olägenhet för utredningen. För brottmålsens del finns i 46 kap. 3 § första stycket en motsvarande regel, som dock äger tillämpning endast å vissa av de i 46 kap. 2 § uppräknade hindren.

Enligt 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § gäller som allmän regel för såväl tvistemål som brottmål, att huvudförhandling såvitt möjligt skall fortgå utan avbrott. Påbörjad huvudförhandling får uppskjutas endast under vissa särskilt angivna förutsättningar. Dessa förutsättningar är antingen att förhandlingen ägt rum enligt nyss berörda regler i första stycket av 43 kap. 3 § eller 46 kap. 3 § eller att efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller att rätten eljest finner uppskov oundgängligen nödvändigt för utredningen. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas så snart det lämpligen kan ske. För brottmål stadgas dessutom, att om den tilltalade är häktad, förhandlingen skall återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlingens avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Om uppskov meddelas, kan den vidare handläggningen bli antingen en fortsatt huvudförhandling eller en ny huvudförhandling. Härom stadgas i andra stycket av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 §. Före 1953 års lagändring gällde enligt dessa lagrum att huvudförhandling må fortsättas, om målet återupptages till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande men att i annat fall ny huvudförhandling skall hållas. Efter 1953 års lagändring har lagrummen följande lydelse:

Återupptages målet till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra veckor rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles.

Enligt Kungl. cirkulär den 5 juni 1953 till rikets underrätter åligger det underrätt, som utsatt fortsatt huvudförhandling att hållas senare än i första punkten av sistnämnda båda stadganden föreskrives, att skyndsamt göra anmälan därom till hovrätten.

Skillnaden mellan fortsatt och ny huvudförhandling framgår av 43 kap. 13 § och 46 kap. 13 §, vilka lagrum har följande lydelse:

Vid fortsatt huvudförhandling skall målet företagas i det skick, vari det förelåg vid den tidigare handläggningens slut.

Vid ny huvudförhandling skall målet företagas till fullständig handläggning. Har bevis upptagits vid tidigare handläggning, skall beviset upptagas ånyo, om sådant upptagande finnes vara av betydelse i målet och hinder därför ej föreligger. Då bevis ej upptages ånyo, skall beviset förebringas genom protokoll och andra handlingar rörande bevisupptagningen.

Från föreskriften om upptagande på nytt vid ny huvudförhandling av förut upptagen bevisning har för ett särskilt fall gjorts ett undantag. I anslutning till en regel i 41 a § sinnessjuklagen att beslut om sinnesundersökning ej må meddelas, med mindre den misstänkte erkänt gärningen eller övertygande bevisning förebragts att han begått densamma, stadgas sålunda i samma lagrum följande:

Har beslut om sinnesundersökning meddelats sedan målet förekommit vid huvudförhandling, erfordras ej vid ny huvudförhandling, att tidigare upptagen bevisning ånyo upptages, så framt ej särskilda skäl därtill äro.

Enligt 17 kap. 2 § och 30 kap. 2 § gäller för såväl tvistemål som brottmål, att dom skall, om huvudförhandling ägt rum, grundas å vad som förekommit vid huvudförhandlingen. I domen må ej deltaga domare, som ej övervarit hela huvudförhandlingen. Har ny huvudförhandling hållits, skall domen grundas å vad därvid förekommit.

Här bör också omnämnas följande för allmän underrätt gällande bestämmelse i 1 kap. 15 § första stycket:

Till huvudförhandling må ej utan synnerliga skäl å samma dag utsättas flera mål, än att de kunna beräknas bliva slutförda under en tid av sex timmar. Hinna ej alla sålunda utsatta mål behandlas under dagen eller kräver ett måls handläggning mera än en dag, skall sammanträdet pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd.

Kommittén

Efter en redogörelse för vad som under förarbetena till rättegångsbalken och till 1953 års lagändring förekommit rörande nu berörda bestämmelser i rättegångsbalken och sinnessjuklagen lämnar kommittén några uppgifter om motsvarande regler i Norge och Danmark. Kommittén framhåller att i dessa länder, vilka liksom Sverige har rättegångsordningar grundade på moderna principer, någon skillnad icke göres mellan fortsatt och ny huvudförhandling. Har uppskov i förhandlingen ägt rum, gäller i *Norge* för tvistemålens del att vid den nya förhandlingen skall vad som förekommit vid den tidigare förhandlingen upprepas i så stor utsträckning, som någon av domarna finner nödvändigt »for at faa saken rigtig oplyst» (lov om rettergangsmaaten for tvistemaal § 337). I den norska straffprocessen gäller att vid den nya förhandlingen skall upprepning ske, »forsaauidt Retten finder det fornødent». Har uppskovet varat över fyra dagar, kan envar av domstolens ledamöter påfordra upprepning (straffeprocessloven § 325). I den *danska* straffprocessen bestämmer rättens ordförande om och i vilken omfattning efter uppskov upprepning skall ske av vad som förekommit vid den tidigare

förhandlingen (lov om rättens pleje § 850). För tvistemålens del finns i Danmark ingen bestämmelse om upprepningsskyldighet.

Kommittén övergår härefter till att närmare granska de gällande svenska reglerna på området och framhåller härom i huvudsak följande.

Gällande regler innebär, att varje avbrott i en huvudförhandling över en eller flera helgfria dagar är att anse som uppskov, som får ske endast under de i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § angivna förutsättningarna, och att vid det första uppskovet av detta slag i ett mål — även om det går över endast en dag — den i samma lagrum stadgade tvåveckorsfristen börjar löpa. Återupptages målet, efter detta uppskov eller ett senare, till slutlig handläggning mer än två veckor från den dag förhandlingen först uppskötts, måste därför — om ej den genom 1953 års lagändring införda regeln är tillämplig — ny huvudförhandling hållas. I praxis torde det ha visat sig i det närmaste omöjligt att vid handläggning av mycket vidlyftiga mål tillämpa reglerna på sätt sålunda avsetts. Dessa regler har därför i stor utsträckning åsidosatts. Redan vid planerandet av huvudförhandlingen har domstolarna i några fall låtit vissa dagar bli handläggningsfria utan att de synes ha beaktat, att även vid ett sådant uppehåll tvåveckorsfristen måste anses börja löpa från och med den första handläggningsfria dagen.

Uppskov i huvudförhandling synes ofta ha föranletts av att förhandlingen uppdelats i flera avsnitt och att mellan varje avsnitt gjorts någon eller några dagars uppehåll för att möjliggöra för rätten och parterna att dels samla och ordna intrycken av vad som förekommit före uppskovet och dels förbereda den kommande handläggningen av målet. Med en strikt tolkning av gällande regler torde uppskov ej få ske av sådana skäl. Detta tillvägagångssätt har dock säkerligen underlättat för rätten att grunda avgörandet omedelbart på intrycken av den muntliga förhandlingen. Stundom har huvudförhandlingen måst uppskjutas på grund av att någon i processen medverkande blivit sjuk eller fått annat förhinder. Insjuknar part, ombud eller vittne, kan även enligt gällande rätt föreligga giltig uppskovsanledning. Däremot är den omständigheten, att någon av rättens ledamöter blir sjuk, ej uppskovsskäl enligt gällande regler.

Den utveckling, som i praxis ägt rum beträffande handläggningen av vidlyftiga mål, visar enligt kommitténs åsikt att rättegångsbalkens uppskovsregler ej tager tillbörlig hänsyn till de speciella problem som är förknippade med huvudförhandlingen i sådana mål.

När det gäller att finna en lösning av dessa problem måste man, understryker kommittén, ständigt tillse att rättegångsbalkens grundläggande principer om muntlighet och omedelbarhet ej åsidosättes. Kommittén diskuterar härefter olika möjligheter samt yttrar härom följande.

En tänkbar lösning vore att — samtidigt som uppskovsskäl något vidgades — i likhet med de norska och danska reglerna på ett eller annat sätt lägga i rättens hand att avgöra, huruvida efter uppskov upprepning skall ske av den tidigare förhandlingen. Även om en sådan lösning skulle innebära många fördelar, skulle den emellertid också vara förenad med vissa risker

för återinförande av det vid tiden för rättegångsbalkens tillkomst allmänt tillämpade uppskovssystemet. Ett återinförande av detta system skulle i sin tur medföra risker för att så småningom muntligheten och omedelbarheten i rättegångarna finge allt mindre betydelse. På grund därav anser sig kommittén ej kunna förorda en reglering sådan som den i norsk och dansk rätt givna.

Samma invändningar kan enligt kommitténs uppfattning riktas mot den genom lagen den 5 juni 1953 införda särskilda regeln i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rörande mål av sådan vidlyftighet, att huvudförhandlingen däri beräknas kräva minst fyra veckor. Kommittén anser därför att problemets lösning bör sökas efter andra linjer. En möjlighet vore att i huvudförhandlingar som varade mer än viss i lagen angiven tid, exempelvis en vecka, utan formell uppskovsanledning tillåta en eller ett par handläggningsfria vardagar varje kalendervecka och att utöver dessa handläggningsfria dagar tillåta uppskov enligt nu gällande regler med bibehållande av en tvåveckorsregel av samma konstruktion som den nuvarande.

Tvåveckorsregeln är emellertid behäftad med vissa brister. Kommittén har därför ansett sig böra i första hand omarbota tvåveckorsregeln så, att i lagen anges den tillåtna maximitiden för uppskov — vilken kommittén föreslår till 15 dagar — i stället för den frist inom vilken målet sist skall upptagas till slutlig handläggning, räknat från den dag uppskov första gången meddelades i målet. Därjämte har kommittén ansett att avbrott i huvudförhandlingen skall, om så anses lämpligt, få göras å dag före helgdag även utan formellt uppskovsskäl och att sådant avbrott skall likställas med uppehåll för helgdag.

För att möjliggöra uppehåll i förhandlingen en eller annan dag i mycket vidlyftiga mål för överläggning inom domstolen rörande handlagt avsnitt av målet eller för att domstolen och parterna skulle få tillfälle att förbereda och planlägga den fortsatta handläggningen föreslår kommittén, att ordet »utredningen» i första stycket av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken ersättes med det mera omfattande begreppet »handläggningen». Med en sådan regel blir också det fall, att någon av rättens ledamöter på grund av sjukdom eller annan anledning är ur stånd att tjänstgöra, formellt att hänföra till uppskovsskäl.

I 1 kap. 15 § stadgas att, då ej alla till en dag utsatta mål hinner behandlas under dagen eller då ett måls handläggning kräver mera än en dag, sammanträdet skall pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd. Kommittén föreslår att denna bestämmelse, i vad den avser det fall att ett måls handläggning kräver mera än en dag, överflyttas till första stycket av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § och att därmed sammanföres den av kommittén föreslagna regeln om avbrott i huvudförhandling dag före helgdag.

Den av kommittén föreslagna regeln om avbrott under sammanlagt högst 15 dagar, helgdag och dag före helgdag ej inräknade, innebär, att om endast ett uppskov sker i huvudförhandlingen, avbrottet i allmänhet kan räcka högst tjuguen eller, då sista handläggningsdagen före uppskovet är en fre-

dag, högst tjugutre dagar, utan att målet behöver företagas till ny huvudförhandling. Den uppskovstid kommittén föreslagit har även den fördelen, att i en domstol med treveckorstur för nämnden huvudförhandlingen, om så bleve nödvändigt, skulle kunna uppskjutas tre veckor och sålunda fortsatt huvudförhandling kunna hållas å ordinarie rättegångsdag utan att nämnden behöfve inkallas till extra sammanträde. Med den av kommittén föreslagna maximeringen av uppskovstiden torde vidare i mål, där interneringsnämndens yttrande inhämtas först efter huvudförhandlingen, sådant yttrande betydligt oftare än för närvarande hinna avgivas inom sådan tid, att förhandlingen kan slutföras vid fortsatt huvudförhandling.

Av kommitténs förslag följer, att upprepningsskyldigheten vid ny huvudförhandling i princip bör bibehållas. Skyldigheten att efter längre uppskov upprepa förhandlingen måste otvivelaktigt utöva ett starkt tryck på domstolarna att ej meddela uppskov i andra fall, än då det är oundgängligen erforderligt. Ej heller har kommittén funnit skäl att i detta hänseende ytterligare uppmjuka reglerna härom i 41 a § sinnessjuklagen. I de fall, då efter sinnesundersökning den tilltalade intager samma ståndpunkt vid den nya huvudförhandlingen som vid den tidigare och ej heller någon ny bevisning åberopas, anser kommittén olägenheterna av en upprepning i viss mån kunna minskas genom att såväl åklagarens sakframställning som förhöret med den tilltalade göres mera kortfattade än vid den första förhandlingen samt genom att bevisningens framläggande ur handlingarna sker med en viss sovring av materialet. Vad nu sagts gäller även det fall, att huvudförhandlingen uppskjutits för inhämtande av yttrande från interneringsnämnden eller ungdomsfängelsenämnden och liknande fall.

Yttrandena

Kommitténs förslag till ändring i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i sak av *Göta hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö* samt *föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges stadsfiskaler och Sveriges landsfiskaler*. Övriga remissinstanser har däremot i olika hänseenden framfört erinringar mot förslaget.

I flera yttranden förordas sålunda en utvidgning av den utav kommittén föreslagna regeln att avbrott i huvudförhandling alltid skall få ske dag före helgdag, om så anses lämpligt. *Hovrätten för Övre Norrland* framhåller att det ofta kan framstå som lämpligare att annan dag under en kalendervecka än lördagen blir förhandlingsfri. Den föreslagna regeln bör därför ändras så, att uppehåll må, om så anses lämpligt, göras en söckendag i veckan. Enligt hovrättens mening föreligger skäl att inräkna sådana förhandlingsfria dagar i den sammanlagda uppskovstiden.

I åtskilliga yttranden förordas att uppehåll må kunna göras under två eller tre vardagar varje vecka utan att sådant uppehåll skall anses som uppskov. Åtskilliga remissinstanser framhåller att det av flera skäl icke är realistiskt att räkna med att en huvudförhandling, som kräver flera veckor,

kan pågå mera än genomsnittligt tre eller högst fyra dagar i veckan. En sådan mening hävdas sålunda av *riksåklagarämbetet*, *Svea hovrätt*, *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *föreningarna Sveriges häradshövdingar* och *Sveriges stadsdomare*, *Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges juristförbund*.

Svea hovrätt utvecklar sina synpunkter i denna del på följande sätt:

Risken för att domstolsledamöterna med den anspänning, som erfordras för att leda eller följa en muntlig process, icke skola kunna fullt utnyttja sin tankeskärpa samt iakttagelse- och uppfattningsförmåga lägger hinder i vägen för en intensivare handläggning än genomsnittligt tre eller högst fyra dagar i veckan. Ledamöterna ha vidare regelmässigt andra tjänsteangelägenheter att sköta vid sidan av processen. I de fall då nämnd deltagare i rättegången — och det är i flertalet mål regeln i underrätterna — tillkommer dessutom svårigheten för nämndemännen att vara borta från sina ordinarie sysslor under en längre sammanhängande tid. Det vore en icke önskvärd utveckling om personer, som med hänsyn till arbetsanställning eller av annan anledning icke kunna förfoga över sin tid efter eget gottfinnande, skulle inför risken att behöva deltaga i en vidlyftig rättegång se sig förhindrade att mottaga nämndemansuppdrag. För parternas och ombudens del måste också tillses, att förhandlingen ej blir alltför pressande. Ombuden måste därjämte beredas tillfälle att i någon omfattning sköta andra uppdrag och ombesörja löpande ärenden. Från de nu anförda synpunkterna erfordras tydligen regelbundet återkommande handläggningsfria vardagar.

Bland de remissinstanser som uttalat sig för att uppehåll under två eller tre dagar i veckan ej skall anses såsom uppskov råder emellertid olika meningar om hur den tillåtna uppskovstiden i övrigt skall bestämmas. *Sveriges advokatsamfund* yttrar sålunda att, om rätten får möjlighet att göra uppehåll i huvudförhandlingen sammanlagt två helgfria dagar per vecka utan att avbrotten räknas som uppskov, en begränsning av maximitiden för uppskov till ett mindre antal dagar än vad kommittén föreslagit måhända skulle kunna tänkas. Med hänsyn till vad kommittén anfört och då sådana särskilda omständigheter någon gång kan inträffa, att en förhållandevis lång sammanlagd uppskovstid blir erforderlig, utan att behov av ny huvudförhandling därför uppstår, vill samfundet dock förordna att kommitténs förslag om femton dagars maximitid genomföres. *Riksåklagarämbetet* anser emellertid att, om två dagar per vecka blir handläggningsfria, den egentliga uppskovstiden kan, såsom förordats av en reservant inom kommittén, begränsas till tio dagar.

Hovrätten över Skåne och Blekinge uttalar att om kommitténs förslag om ändrade regler om förening och särskiljande av åtal genomföres och dessa regler utnyttjas av domstolarna, behov av avbrott under längre tid än som föreslagits av kommittén icke torde erfordras för de mycket vidlyftiga målen. Beträffande övriga mål kan det enligt hovrättens mening ifrågasättas, om den nu gällande tvåveckorsregeln bör slopas. Det torde visserligen förhålla sig så, att även i mål av mindre omfattning ett avbrott under en tid av femton dagar enligt den av kommittén föreslagna regeln

icke alltid bör utgöra hinder för rätten att hålla fortsatt huvudförhandling. Detta syfte skulle man dock kunna vinna genom att med mindre jämkning bibehålla den nu gällande tvåveckorsregelns konstruktion. Sålunda kunde man förlänga tiden och icke låta regeln träda i tillämpning vid kortare avbrott på upp till tre vardagar. Genom ett stadgande av antytt slag kunde upprepade, långa avbrott i huvudförhandlingen förhindras. Då emellertid hovrätten icke har anledning befara, att det av kommittén föreslagna stadgandet kommer att tillämpas på sådant sätt att rättegångsbalkens bärande grundsatser om omedelbarhet, koncentration och muntlighet åsidosättes, vill hovrätten, om än med största tvekan, tillstyrka detsamma.

Föreningen Sveriges stadsdomare anser att skilda regler bör gälla beträffande det stora flertalet mål, vilka icke kan betecknas som vidlyftiga, å ena sidan, samt de vidlyftiga målen, å den andra. Till den senare gruppen bör hänföras mål av den storleken att huvudförhandlingen kan beräknas pågå under minst en vecka. Beträffande de icke vidlyftiga målen föreligger enligt föreningens mening icke något behov av ändrade regler och föreningen avstyrker därför att ändringar genomföres i fråga om uppskvsreglerna för sådana mål. Vad däremot angår de vidlyftiga målen föreligger otvivelaktigt ett behov av ändring i nu gällande bestämmelser. Föreningen är dock icke övertygad om att de av kommittén föreslagna ändringarna kommer att visa sig tillfyllest för att bemästra svårigheterna. Med utgångspunkt från de behov av uppskov som i praktiken visat sig föreligga vid handläggning av de vidlyftiga målen föreslår föreningen att uppskvsreglerna utformas på följande sätt. Som huvudregel bör gälla att handläggningen skall pågå utan uppskov till dess målet slutförts. Avbrott i huvudförhandlingen under högst två vardagar per kalendervecka skall icke anses som uppskov. Kan handläggningen utan olägenhet uppdelas i skilda avsnitt, som var för sig är av vidlyftig beskaffenhet, må mellan avsnitten uppehåll göras å högst en vecka. Vid beviljande av uppskov för att komplettera utredningen el. dyl. bör såsom för närvarande sträng återhållsamhet iakttagas. Nu gällande regler har härvid visat sig effektiva och de bör därför, med nyss angivna undantag, bibehållas oförändrade.

Sveriges juristförbund anser att kortvariga, för rättegångens genomförande och ofta jämväl ur rättssäkerhetssynpunkt nödvändiga uppehåll i förhandlingen icke bör inverka på bedömningen av frågan huruvida fortsatt eller ny huvudförhandling skall äga rum. Dessa uppehåll torde sakna betydelse, då det gäller domstolsledamöternas möjligheter att grunda avgörandet omedelbart på minnesbilden av den muntliga förhandlingen. Däremot torde en upprepning av huvudförhandlingen, delvis bestående i uppläsning ur protokoll från den tidigare, utgöra en verklig fara för just muntligheten och omedelbarheten i processen. Sådana uppehåll som nyss angivits bör därför icke betraktas såsom uppskov i lagens mening. Enligt förbundets mening bör endast sammanhängande uppehåll av sådan varaktighet att minnesbilden av den tidigare handläggningen kan antagas ha förbleknat föranleda upprepning av förhandlingen. Övervägande skäl synes förbundet

tala för att i lagen bestämmes när upprepning skall ske. Det kunde sålunda stadgas att huvudförhandling må fortsättas efter sammanhängande uppehåll om förslagsvis högst två eller tre veckor, varemot vid avbrott av längre varaktighet ny huvudförhandling skall hållas.

Hovrätten för Nedre Norrland ifrågasätter om uppskovsmöjligheten med den av kommittén föreslagna lösningen alltid blir tillfyllest. För att man ej framdeles skall nödgas skapa lagar från fall till fall bör det enligt hovrättens mening övervägas att, då lagstiftningen nu omarbetas, ge den sådan utformning att möjlighet hålles öppen till avvikelse från reglerna för den händelse alldeles speciella omständigheter föranleda därtill. Eventuellt kunde det ske på så sätt, att Kungl. Maj:t tillerkännes befogenhet att för dylikt särskilt undantagsfall bevilja erforderlig förlängning av uppskovstiden.

Svea hovrätt håller bestämt före att de föreslagna uppskovsreglerna icke löser problemet för de mycket vidlyftiga rättegångarnas del. Hovrätten understryker att det icke bör komma i fråga att ersätta en bestämmelse, som måst åsidosättas, med en annan, som icke heller kan följas i alla lägen. Över huvud taget erbjuder de vidlyftiga målen så speciella problem i förevarande hänseende, att det — om man anser sig behöva detaljreglera förfarandet — ställer sig svårt att finna en regel vilken lämpar sig för såväl mål av normal omfattning som vidlyftiga mål. De verkligt stora målen är återigen så jämförelsevis få att det rimligtvis icke kan behöva befaras något missbruk, där-est det i fråga om dessa mål överlämnas åt domstolen att avgöra om efter avbrott i huvudförhandling fortsatt eller ny huvudförhandling skall hållas. En undantagsbestämmelse av detta innehåll infördes genom 1953 års lagändring i ifrågavarande paragrafer och någon olägenhet härav har veterligen icke försports. Hovrätten kan därför tillstyrka kommitténs ändringsförslag endast under förutsättning att den genom 1953 års lagändring införda undantagsbestämmelsen för vidlyftiga mål bibehålles.

I några yttranden förordas att domstolarna icke skall genom i lag bestämda uppskovsfrister bindas till ett visst förfarande. *Stockholms rådhusrätt* uttalar sålunda att man vid lagstiftande om avbrott och uppskov i huvudförhandling icke bör överskatta betydelsen av koncentrationsgrundsatsen. När det gäller vidlyftiga rättegångar kan enligt rådhusrättens erfarenhet dömandet omöjligen ske på grundval enbart av omedelbara hörsel- och synintryck från huvudförhandlingen. Domstolens ledamöter måste i sådana fall i icke ringa utsträckning anlita egna memorialanteckningar, utskrift av parts- och vittnesutsagor samt skriftligt bevismaterial. Ur denna synpunkt framstår det såsom tämligen betydelselöst, om huvudförhandlingen fortgått under erforderligt antal helgfria dagar i följd eller om en generös uppskovsregel tillämpats. Under behandlingen av ett vidlyftigt mål torde icke någon domstol sysselsätta sig med andra göromål av sådan art, att dess uppfattning om det pågående målet grumlas i någon för avgörandet väsentlig mån. Det kan enligt rådhusrättens åsikt ifrågasättas, huruvida en lagregel med noggrant bestämda uppskovsfrister, som binder domstolarna till ett visst förfarande utan möjlighet att beakta särskilda förhållanden, lämpligen bör

föreslås. Lagstiftaren bör kunna åt domstolarna med förtroende överlåta att med hänsyn till särskilda förhållanden avgöra i vilken utsträckning avbrott eller uppskov i huvudförhandling skall tillåtas. Någon risk för missbruk av ett sådant förtroende kan icke anses föreligga.

Rådhusrätten framhåller vidare att koncentrationsgrundsatsen kommit klart och entydigt till uttryck i första styckena av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § enligt kommitténs förslag. Rådhusrätten ställer sig frågande inför behovet av ytterligare påtrykningsmedel för att domstolarna skall iakttaga den lagfästa principen. Skulle i något enstaka fall domstol åsidosätta lagstiftarens intentioner, torde beivran kunna förväntas från myndigheter som har att övervaka domstolarnas verksamhet. Det synes rådhusrätten lämpligt att domstol som beslutar uppskov i huvudförhandling låter i protokollet anteckna det eller de skäl som föranlett beslutet. Anledning att bibehålla föreskriften om anmälningsskyldighet till hovrätten enligt Kungl. cirkuläret den 5 juni 1953 föreligger enligt rådhusrättens mening icke.

De av processlagberedningen på sin tid befarade olägenheterna med en regel som ger domstolen handlingsfrihet i nu åsyftade fråga kan enligt rådhusrättens åsikt icke längre anses föreligga. Rådhusrätten framhåller bl. a. att, sedan rättegångsbalken numera varit i kraft under mer än sju år, de grundläggande principerna om muntlighet, koncentration och omedelbarhet vunnit hävd och av domstolarna befunnits värdefulla. Med hänsyn härtill torde risken för återfall i uppskovssystemet numera vara avsevärt mindre än då rättegångsbalken skulle börja tillämpas.

Sammanfattningsvis anför rådhusrätten vidare bl. a. att det enligt dess mening är omöjligt att uppställa en uppskofsregel som i fråga om tillåten tid för avbrott tillgodoser alla skiftande krav. Endast domstolen synes kunna i det enskilda fallet taga vederbörlig hänsyn till de föreliggande omständigheter som kräver beaktande. På grund härav och då det samlade erfarenhetsmaterialet synes utvisa att en till femton dagar, helgdagar och dagar före helgdag ej inräknade, maximerad uppskovstid icke är tillräcklig för mål av betydande vidlyftighet, avstyrker rådhusrätten de av kommittén föreslagna ändringarna i andra styckena av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § och förordar i stället, att nu avhandlade spörsmål löses så, att reglerna bringas i överensstämmelse med grundtanken bakom motsvarande bestämmelser i norsk och dansk rätt. För den händelse en sådan lösning icke i allo skulle befinnas lämplig, vill rådhusrätten föreslå ett bibehållande av nu gällande bestämmelser med undantag dock av den uppställda begränsningen till att avse allenast mål av sådan omfattning, att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra veckor. Rådhusrätten föreslår också att i andra stycket av den föreslagna lydelsen av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § ordet handläggningen utbytes mot ordet huvudförhandlingen.

Även föreningen *Sveriges häradsövdingar* avstyrker på liknande skäl som Stockholms rådhusrätt att i lagen införes en fixerad tid för tillåtna avbrott i handläggning. Enligt föreningens åsikt bör bestämmelserna i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § ändras så, att huvudförhandling i vidlyftiga mål som

kräver mer än en veckas handläggning ej skall behöva fortgå under mer än tre eller högst fyra vardagar i veckan. För att möjliggöra ett något längre avbrott i vissa fall, såsom vid sjukdom hos rättens ledamöter, parter, ombud eller vittnen, bör uttrycket »oundgängligen erforderligt för handläggningen» i första stycket av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § i kommitténs förslag mildras.

En ledamot i styrelsen för Sveriges advokatsamfund intager samma ståndpunkt som Stockholms rådhusrätt och häradsrättsföreningen. Om de svenska reglerna ändras till överensstämmelse med vad som gäller i Danmark och Norge, skulle enligt denne ledamots åsikt rätten få möjlighet att, utan hänsyn till den i viss mån konstlade skillnaden mellan fortsatt huvudförhandling och ny huvudförhandling, föranstalta om den upprepning som kunde finnas erforderlig för sakens riktiga belysning.

Kommitténs förslag att i första stycket av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § ersätta ordet *utredningen* med det mera omfattande begreppet *handläggningen* avstyrkes av *hovrätten för Nedre Norrland*. Hovrätten framhåller att uttrycket »handläggningen» närmast för tanken till åtgärder som har avseende å det ifrågavarande målet. Avsikten torde emellertid vara att även ett uppskov som motiveras t. ex. därav, att domaren behöver ägna sin tid åt andra mål eller ärenden, skall tillåtas. Bästa lösningen finner hovrätten vara att uppskovsrätten icke knytes vare sig till »utredningen» eller till »handläggningen» utan att uppskov över huvud medgives så snart sådant finnes oundgängligen erforderligt.

Sveriges advokatsamfund uttalar att kommitténs ändringsförslag i denna del möjligen kan inge vissa betänkligheter ur synpunkten att ett återinförande av det gamla uppskovssystemet måste förhindras. Då emellertid kommittén anfört goda skäl för förslaget, och då med hänsyn till lagtextens avfattning i övrigt en olämplig rättstillämpning icke synes vara att befara, vill samfundet icke motsätta sig den föreslagna ändringen.

Beträffande frågan om upprepningsskyldigheten vid ny huvudförhandling — i vilket hänseende kommittén såsom förut angivits funnit sig icke höra föreslå några uppmjukningar — framhåller *föreningen Sveriges häradsrättsföreningar*, att om någon maximitid för avbrott i handläggningen icke införes i lagen, den fördelen också skulle kunna ernås, att i flertalet fall där sinnesundersökning beslutas efter huvudförhandling ny huvudförhandling ej skulle behöva hållas efter sinnesundersökningens slutförande. Enligt föreningens erfarenhet är det endast i undantagsfall som genom sinnesundersökning något nytt tillkommer av beskaffenhet att inverka på bedömandet av själva skuldfrågan. Jämväl i sådana fall då interneringsnämndens eller ungdomsfängelnsnämndens eller annan sakkunnig myndighets utlåtande inforrats efter det huvudförhandling hållits skulle man kunna undvika ny huvudförhandling, om maximitiden för uppskov slopades. I en del fall då sinnesundersökning ägt rum eller annat utlåtande inforrats kan det givetvis bli nödvändigt med ny huvudförhandling, särskilt då så lång tid förflutit från den första handläggningen av målet att minnesbilden av vad där-

vid förekommit förbleknat eller då något nytt framkommit som kan inverka på bedömandet av skuldfrågan. Domstolen bör emellertid själv kunna avgöra, när ny huvudförhandling skall behöva hållas.

Stockholms rådhusrätt uttalar i denna fråga att det föreligger behov av att regeln i 41 a § sinnessjuklagen uppmjukas samt att i anslutning därtill för interneringsnämndsfallen och liknande fall undantag göres från upprepningsskyldigheten. Enligt rådhusrättens mening torde såsom huvudregel väl icke böra gälla, att vid ny huvudförhandling någon upprepning av tidigare upptagen bevisning ej behöver ske. Nu gällande bestämmelser om ovillkorlig upprepningsskyldighet bör emellertid modifieras så, att domstolen får möjlighet att i särskilda fall underlåta upprepningen. En given förutsättning för sådan underlåtenhet måste vara, att samma domstolsledamöter närvara vid de båda ifrågavarande förhandlingarna. Även om kommitténs förslag om införande av den så kallade femtondagarsregeln blir lagfäst, synes tiden för sinnesundersökning ej kunna nedbringas så att utlåtande kan avgivas inom den nämnda fristen. Rådhusrätten framhåller vidare att kommittén i förevarande sammanhang för sin del anfört, att olägenheterna av en bevisupprepning efter sinnesundersökning av tilltalad, liksom efter inhämtande av yttrande från interneringsnämnden eller ungdomsfängelnsnämnden och liknande fall, i viss mån torde kunna minskas genom att såväl åklagarens sakframställning som förhöret med den tilltalade gjordes mera kortfattade än vid den första förhandlingen samt genom att bevisningens framläggande ur handlingarna skedde med viss sovring av materialet. Rådhusrätten vill häremot invända, att den grannlaga uppgiften att sovrå materialet merendels torde komma att åvila domstolen samt att det måste te sig ytterst tveksamt om den dömande myndigheten på annat sätt än i domen bör tillkännagiva sitt bedömande av bevismaterialets värde. Det kan icke antagas, att parterna är benägna att giva sig i kast med sådan utsovring, varom kan vara fråga. Slutligen uttalar rådhusrätten i denna fråga att vare sig stadgandena om bevisupprepningen bibehålles eller, såsom rådhusrätten förordat, modifieras, 41 a § sinnessjuklagen synes innehålla ett så väsentligt undantag från eljest gällande grundprincip, att det ur systematisk synpunkt kan te sig oegentligt att detta undantag återfinnes i en specialförfattning. Såsom till sin natur rent processuella bör hithörande regler enligt rådhusrättens mening i sin helhet införlivas med rättegångsbalken. Detta framstår som så mycket mera önskvärt med hänsyn därtill, att reglerna avsetts beröra icke blott sinnesundersökningsfallen utan även de fall, då tvåveckorsfristen gått till ända till följd av att yttrande inhämtats från interneringsnämnden, ungdomsfängelnsnämnden eller annan myndighet, och där, såsom kommittén framhållit, analogisk tillämpning av ifrågavarande bestämmelser i sinnessjuklagen knappast är möjlig.

Svea hovrätt anmärker — med anledning av kommitténs uttalande att i en del fall då upprepningsskyldigheten skulle te sig särskilt formalistisk denna kunde fullgöras med mera kortfattade partsutsagor och i fråga om bevisningen med viss sovring av materialet — att detta förfaringsätt visserligen

kan vara praktiskt lämpligt men att stöd för tillåtligheten härav icke torde kunna hämtas vare sig ur ordalydelsen till de i detta hänseende aktuella lagbestämmelserna, 43 kap. 13 § och 46 kap. 13 § rättegångsbalken samt 41 a § sinnessjuklagen eller ur motiven till dessa lagrum.

Föreningen Sveriges stadsdomare säger sig dela kommitténs uppfattning att någon särregel för nu ifrågavarande fall icke är erforderlig endast under förutsättning att kommitténs rekommendationer kan anses stå i överensstämmelse med rättegångsbalkens bestämmelser om förfarandet vid ny huvudförhandling. Skulle så icke befinnas vara fallet, anser föreningen att en uppmjukning av tvåveckorsregeln bör komma till stånd för detta fall. Önskvärdheten av en uppmjukning av hithörande bestämmelser framhålles också av statsåklagaren i Göteborg.

Departementschefen

Enligt nya rättegångsbalken i dess ursprungliga lydelse var möjligheterna att uppskjuta en påbörjad huvudförhandling starkt begränsade. Bestämmelserna härom — framför allt den s. k. tvåveckorsregeln i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § enligt vilken huvudförhandling kan fortsättas efter avbrott endast om målet upptages till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för den första förhandlingens avslutande — hade till syfte att säkerställa rättegångens koncentration och förhindra att den äldre rättegångsordningens uppskovssystem vann insteg. Emellertid visade sig bestämmelserna i praktiken leda till mindre tillfredsställande resultat i vissa fall. Det kunde således i vidlyftiga processer inträffa att, om det mot slutet av huvudförhandlingen blev nödvändigt med ett uppskov under någon dag och sådant uppskov tidigare förekommit, hela rättegången måste tagas om från början. Om gällande uppskavsregler strikt skulle följas, kunde man i processer av sådan omfattning att huvudförhandlingen krävde en eller flera månader vara viss om att kunna genomföra processen endast under särskilt gynnsamma omständigheter.

För att undanröja de olägenheter som uppskavsreglerna visat sig kunna leda till genomfördes år 1953 en uppmjukning av tvåveckorsregeln. I mål av sådan vidlyftighet att huvudförhandlingen beräknades kräva minst fyra veckor fick rätten sålunda möjlighet att även efter uppskov som överstigit två veckor fortsätta den påbörjade huvudförhandlingen i stället för att hålla ny huvudförhandling. Såsom förutsättning härför uppställdes att rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet fann synnerligt skäl att i stället för ny huvudförhandling hålla fortsatt huvudförhandling. Det bör framhållas att införandet av denna undantagsregel betraktades endast som en tillfällig lösning av frågan om behandlingen av de vidlyftiga målen i avbidan på rättegångskommitténs allmänna översyn av frågan.

I sin utredning i ämnet konstaterar rättegångskommittén att det i praxis visat sig i det närmaste omöjligt att vid handläggning av mycket vidlyftiga mål tillämpa rättegångsbalkens uppskavsregler på det sätt som ursprungli-

gen avsetts. En jämkning av dessa regler bör enligt kommitténs mening ske. Jämknigen får dock icke innebära att man åsidosätter rättegångsbalkens grundläggande principer om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Från denna utgångspunkt diskuterar kommittén olika tänkbara lösningar och undersöker först möjligheten att, i likhet med vad som gäller i Danmark och Norge, lägga i domstolens hand att avgöra huruvida efter uppskov i huvudförhandling ny eller fortsatt huvudförhandling skall hållas. Emellertid anser sig kommittén icke kunna förorda en sådan lösning, främst därför att denna skulle innebära risk för att den äldre rättegångsordningens uppskovssystem åter skulle vinna insteg.

Tanken att icke genom i lag bestämda uppskovsfrister binda domstolarna till ett visst förfarande har, såsom framgått av den föregående redogörelsen, vunnit anslutning hos en del remissinstanser. Onekligen skulle också åtskilliga fördelar vara förenade med en sådan lösning. En frihet för domstolarna att alltefter de särskilda förhållandena avgöra i vilken utsträckning uppskov i påbörjad huvudförhandling må tillåtas skulle väl i allmänhet icke heller komma att leda till att uppskov skulle medges i någon större utsträckning. Det torde emellertid icke kunna förnekas att en sådan lösning skulle vara förenad med vissa risker att den äldre rättegångsordningens uppskovssystem så småningom vinner insteg. Och detta system är helt oförenligt med den nya rättegångsordningens grundläggande principer. Jag är därför icke beredd att förorda en lösning efter nu antydda linjer utan anser, i likhet med kommittén och flertalet av remissinstanserna, att i lagen bör anges under vilka förutsättningar huvudförhandling må fortsättas efter uppskov.

Samma invändningar som kan anföras mot tanken att låta rätten efter omständigheterna avgöra huruvida fortsatt eller ny huvudförhandling skall hållas kan enligt kommitténs mening riktas även mot den genom 1953 års lagändring införda undantagsregeln. Det är emellertid att märka att denna undantagsregel har ett synnerligen snävt tillämpningsområde. Med hänsyn härtill får invändningarna icke alls samma tyngd i detta fall. Emellertid kan ur andra synpunkter vägande invändningar riktas mot undantagsregeln och jag anser det därför angeläget att söka åstadkomma en bättre lösning av förevarande problem än den som uppnåddes genom 1953 års provisoriska lagändring.

Den lösning som kommittén förordar innebär att den nuvarande tvåveckorsregeln ändras på det sättet, att en viss tillåten maximitid för uppskov stadgas i stället för att, såsom nu, en viss frist föreskrives, räknat från den dag uppskov första gången meddelades. Denna maximitid, som skall gälla även för det fall att flera uppskov meddelas under huvudförhandlingen, föreslås av kommittén till femton dagar. Någon undantagsregel för mål av synnerlig vidlyftighet skall icke gälla. Vidare föreslår kommittén att avbrott i huvudförhandling skall utan särskilt uppskovsskäl få göras å dag före helgdag. Sådant avbrott, liksom avbrott för helgdag, skall ej inräknas i den nyss angivna längsta uppskovstiden. Slutligen föreslår kommittén en

mindre utvidgning av de i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § upptagna uppskovsskälerna. Den nu gällande regeln att uppskov må ske, om det är oundgängligen erforderligt för *utredningen* skall sålunda enligt kommittéförslaget ersättas med en regel att uppskov må ske, om det är oundgängligen erforderligt för *handläggningen*.

Kommitténs förslag att avbrott i huvudförhandling må ske å dag före helgdag utan att avbrottet räknas som uppskov i teknisk mening har icke föranlett några principiella invändningar från remissinstansernas sida; åtskilliga av dessa har emellertid i detta hänseende förordat en något längre gående lagändring än den kommittén föreslagit. Det har sålunda från flera håll understrukits att det icke är realistiskt att räkna med att en huvudförhandling som kräver flera veckor kan pågå mera än genomsnittligt tre eller högst fyra dagar i veckan. En intensivare handläggning blir nämligen ofta alltför pressande såväl för domstolsledamöterna som för parterna och deras ombud. Deltagarna i en rättegång som spänner över en längre tidrymd måste vidare beredas tillfälle att i någon omfattning sköta andra uppdrag och ombesörja löpande ärenden. Detta gäller inte minst nämndemännen. De nu anförda synpunkterna har enligt min mening klart bestyrkts av de vunna erfarenheterna från handläggningen av vidlyftiga mål. Jag finner det därför ur olika synpunkter angeläget att kortare uppehåll i rättegången då och då kan göras. Bestämmelser som gör det möjligt för domstolen att med ganska korta intervaller överlägga om ett behandlat avsnitt i ett mål, samla och ordna intrycken av vad som förekommit och förbereda den fortsatta handläggningen torde icke motverka utan fastmer främja rättegångens koncentration och omedelbarhet.

På grund av det anförda vill jag, i likhet med åtskilliga remissinstanser, föreslå att avbrott i handläggningen må, så länge sammanträdet pågår, äga rum under högst två söckendagar i veckan, utan att sådant avbrott inräknas i den uppskovstid som är avgörande för frågan om fortsatt eller ny huvudförhandling skall hållas. Såsom förutsättning för att dylikt avbrott skall få äga rum torde böra anges, att handläggningen av målet kan beräknas taga mera än två dagar i anspråk och att avbrottet kan ske utan olägenhet. Det torde böra överlåtas åt domstolen att efter omständigheterna avgöra vilken eller vilka dagar i veckan som må vara handläggningsfria. Ett stadgande av detta slag är av annan karaktär än de i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § upptagna reglerna rörande uppskov i huvudförhandling. Med hänsyn härtill anser jag att stadgandet icke bör upptagas i nämnda lagrum. Det synes lämpligen kunna införas i 1 kap. 15 § första stycket. Vad i detta lagrum stadgas torde genom hänvisningar i 50 kap. 15 § och 51 kap. 15 § böra göras tillämpligt även på huvudförhandling i överrätt.

Vad sedan angår frågan hur den egentliga uppskovstiden skall bestämmas kan jag, i likhet med flertalet remissinstanser, ansluta mig till kommitténs förslag att ersätta den nuvarande tvåveckorsregeln med en regel som anger en viss maximitid för tillåtna uppskov, ett eller flera. Däremot är jag i likhet med åtskilliga remissinstanser icke övertygad om att den av

kommittén föreslagna maximitiden femton dagar är tillfyllest. En granskning av handläggningstiden för de vidlyftiga mål som under senare år varit före vid domstolarna ger enligt min mening vid handen att en högsta sammanlagd uppskovstid om femton dagar kan bli för snäv, även om, såsom jag förordat, möjlighet gives till uppehåll i handläggningen under två sökendagar i veckan. Såsom komplettering till den förteckning över handläggningstiderna för vissa vidlyftiga mål som redovisas i en bilaga till kommitténs betänkande vill jag nämna, att huvudförhandlingen vid Stockholms rådhusrätt av tredje delen av de s. k. Lundquistmålen pågick under 53 dagar och att uppehåll under huvudförhandlingen ägde rum under sammanlagt 48 vardagar. Uppehållen betingades främst av hinder för nämndemän och försvarare samt önskemål från åklagare och försvarare och av förberedelser för handläggning av nya avsnitt i målet och för slutanföranden i behandlade avsnitt. Någon mera betydande förlängning utav den av kommittén föreslagna tiden torde emellertid icke vara nödvändig. Med en tillåten högsta sammanlagd uppskovstid om tjugu dagar och med de ändringar av hithörande lagbestämmelser i övrigt som jag i det föregående föreslagit torde domstolarna även efter ett upphävande av den år 1953 införda undantagsregeln kunna bemästra problemen med de vidlyftiga rättegångarna. Den angivna tiden torde å andra sidan icke vara så lång att rättens ledamöter, då målet återupptages efter uppskov, ej kan antagas minnas vad som förut förekommit i målet. Skulle rätten med hänsyn till den tid som förflutit efter meddelat uppskov i målet eller av annat skäl finna lämpligt att redogörelse lämnas för vad som tidigare förekommit eller att visst material ånyo förebringas, kan rätten förordna därom. I enlighet med vad jag nu anfört vill jag föreslå att den högsta sammanlagda uppskovstiden bestämes till tjugu dagar.

Uppenbarligen kommer en högsta uppskovstid om tjugu dagar att få betydelse främst när det gäller handläggningen av vidlyftiga mål. Det alldeles övervägande antalet mål är emellertid icke av särskilt vidlyftig natur och det kunde kanske därför ifrågasättas om man icke för dessa mål kunde uppställa snävare regler i fråga om uppskovstiden. En lösning med längre sammanlagd uppskovstid för vidlyftiga mål än för vanliga mål synes emellertid med tanke på gränfallen och även i övrigt mindre lämplig. Med en högsta uppskovstid av tjugu dagar för alla mål vinnes även den fördelen, att i en domstol med treveckorstur för nämnden huvudförhandlingen kan, om uppskov blir nödvändigt, uppskjutas tre veckor och sålunda fortsättas å ordinarie rättegångsdag utan att nämnden behöver inkallas till extra sammanträde.

En reglering av uppskovstiden i enlighet med vad jag nu föreslagit torde vidare medföra att i mål, där yttrande från interneringsnämnden, ungdomsfängelsenämnden eller annat håll inhämtas först efter huvudförhandlingen, yttrandet kan betydligt oftare än för närvarande beräknas hinna avgivas inom sådan tid att förhandlingen kan slutföras vid fortsatt huvudförhandling. Däremot torde väl utlåtanden över verkställda sinnesundersökningar

i allmänhet ej hinna avgivas inom sådan tid att ny huvudförhandling kan undvikas. Det är emellertid angeläget att tiden för sinnesundersökningar nedbringas och jag har min uppmärksamhet riktad på de problem som sammanhänger härmed.

Jag vill understryka att en reglering av uppskovstiden i enlighet med vad jag här förordat icke på något sätt rubbar rättegångsbalkens bestämmelser om vad som må utgöra skäl till uppskov. I sådant hänseende gäller såsom huvudregel att påbörjad huvudförhandling skall fortgå utan avbrott till dess målet är färdigt för avgörande. Undantagen från denna huvudregel är, såsom framgått av den tidigare redogörelsen, restriktivt utformade. Någon ändring i huvudregeln har icke föreslagits av kommittén. Beträffande en av de i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § angivna förutsättningarna för att uppskov må beviljas har kommittén emellertid föreslagit en mindre jämkning. Enligt lagrummens nu gällande lydelse må uppskov beviljas, om rätten finner det oundgängligen erforderligt för *utredningen*. För att möjliggöra uppskov även av annat skäl än med hänsyn till utredningen i målet — behov föreligger exempelvis av uppehåll i förhandlingen för överläggning inom domstolen rörande ett handlagt avsnitt av målet eller för att domstolen och parterna skall få tillfälle att förbereda och planlägga den fortsatta handläggningen eller därför att någon av rättens ledamöter på grund av sjukdom eller annan anledning blir förhindrad att tjänstgöra — föreslår kommittén att ordet *utredningen* ersättes med det mera omfattande begreppet *handläggningen*. I likhet med kommittén anser jag en jämkning av lagrummen på denna punkt motiverad. Såsom framhållits av hovrätten för Nedre Norrland torde uppskovsrätten icke behöva knytas vare sig till utredningen eller handläggningen utan uppskov bör kunna medges när det finnes oundgängligen erforderligt.

Även med den jämkning av förutsättningarna för uppskov som jag sålunda föreslår framgår det klart av bestämmelserna härom att uppskov skall medges endast när det påkallas av vägande skäl. Det är uppenbarligen av största vikt att längre och upprepade uppskov i en påbörjad huvudförhandling undvikas. Sådana äventyrar rättegångsbalkens grundläggande principer om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Med anledning av ett uttalande från föreningen Sveriges stadsdomare att sträng återhållsamhet bör iakttagas vid beviljande av uppskov för att komplettera utredningen el. dyl. vill jag emellertid framhålla, att om återhållsamheten i detta hänseende drives alltför långt, så kan detta medföra att parterna, efter fullföljd av målet, i högre instans i stor utsträckning åberopar och tillåtes förebringa ny bevisning eller annan utredning som icke ingått i det processmaterial på vilket underrättens dom grundats. En sådan utveckling innebär olägenheter i olika hänseenden. Det är av flera skäl angeläget att processmaterialet är fullständigt redan i första instans.

I likhet med kommittén finner jag ej anledning att i detta sammanhang föreslå någon ändring av reglerna i 43 kap. 13 § och 46 kap. 13 § om upprepningsskyldigheten vid ny huvudförhandling. Icke heller finner jag an-

ledning att i detta sammanhang föreslå någon ändring av hithörande regler i 41 a § sinnessjuklagen. I de fall där domstolen efter huvudförhandling förordnat om sinnessundersökning av en tilltalad torde skuldfrågan i regel ha så klarlagts vid den första förhandlingen, att processmaterialet kan vid den nya huvudförhandlingen begränsas i avsevärd grad. Uppenbarligen ankommer det i första hand på parterna att verkställa den sovring av materialet som i dessa fall kan ske. Vad nu sagts äger tillämpning även när huvudförhandling uppskjutits för inhämtande av yttrande från interneringsnämnden eller ungdomsfängelnsnämnden och liknande fall.

Med hänsyn bland annat till att nu berörda regler i 41 a § sinnessjuklagen till sin natur är processuella har Stockholms rådhusrätt föreslagit att reglerna införlivas med rättegångsbalken. Detta framstår enligt rådhusrättens mening som så mycket mera önskvärt som reglerna avsetts beröra icke blott sinnessundersökningsfallen utan även sådana fall då uppskovsfristen gått till ända till följd av att yttrande inhämtats från interneringsnämnden, ungdomsfängelnsnämnden eller annan myndighet. Vad rådhusrätten sålunda anfört förtjänar enligt min mening att närmare övervägas. Med hänsyn till att spörsmålen om interneringsnämndens och ungdomsfängelnsnämndens uppgifter och ställning är under utredning av strafflagberedningen och då förslag i dessa hänseenden kan väntas inom kort är jag icke beredd att i detta sammanhang föreslå någon ändring i fråga om bestämmelsernas placering.

2. Mellandom i brottmål

Kommittén

Kommittén erinrar om att det för brottmålens del icke finns någon motsvarighet i gällande rätt till bestämmelsen i 17 kap. 5 § om mellandom i tvistemål. Kommittén framhåller att brottmålsprocessen skulle kunna uppdelas i två avsnitt — det ena avseende frågan om den tilltalade begått brottslig gärning (skuldfrågan) och det andra avseende frågan vilken påföljd som skulle ådömas gärningsmannen (påföljdsfrågan) — om regler infördes som möjliggjorde avgörandet av förstnämnda fråga genom en särskild mellandom. I betänkandet behandlar kommittén denna fråga ur processuell synpunkt och ingår alltså ej i någon bedömning av de skäl som ur kriminalpolitisk synpunkt kan tala för införande av institutet mellandom i brottmål. Kommittén finner att med detta institut är förenade så stora olägenheter, att de ej uppvägs av vad som skulle vinnas med institutet. Ett införande av mellandom i brottmål skulle nämligen enligt kommitténs åsikt dels begränsa rättens möjligheter att vid avgörandet av såväl skuldfrågan som påföljdsfrågan beakta allt det processmaterial som bör ligga till grund för avgörandet, dels göra det processuella förfarandet mera invecklat än för närvarande och därmed sannolikt också i många fall fördröja målens slutliga avgörande. På grund därav föreslår kommittén i detta avseende icke någon åtgärd.

Yttrandena

I yttrandena har icke från något håll förordats att möjlighet nu skulle öppnas för meddelande av mellandom i brottmål. Visserligen anser *riksåklagarämbetet* att vägande kriminalpolitiska skäl talar för en sådan möjlighet och att de processuella invändningar som kommittén riktat mot institutet mellandom icke väger särskilt tungt. Ämbetet hemställer därför att frågan tages upp till fortsatt övervägande. I samma riktning uttalar sig *Stockholms rådhusrätt*, som anser att frågan bör få anstå i avbidan på att den behandlats av strafflagberedningen ur kriminalpolitisk synpunkt. En klart avvisande inställning mot tanken på mellandom i brottmål intager *Sveriges advokatsamfund*, som särskilt pekar på de processuella olägenheterna. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* uttalar att anledning saknas att införa institutet, om någon maximitid för avbrott i huvudförhandling icke upptages i lagen utan, såsom föreningen förordar, en allmän befogenhet tillerkännes rätten att bestämma huruvida efter avbrott ny huvudförhandling behöver hållas.

Departementschefen

När det gäller tvistemål har rätten under vissa förutsättningar möjlighet att, då en för ett anspråk prejudicerande fråga föreligger till prövning, meddela särskild dom över denna fråga, s. k. mellandom. Någon motsvarande möjlighet föreligger icke för brottmålsdel. Rätten äger alltså icke uppdelat brottmålsprocessen i skilda avsnitt på det sättet, att skuldfrågan och påföljdsfrågan avgöres i skilda rättegångar. Frågan om mellandom i brottmål har av rättegångskommittén behandlats ur processuella synpunkter och kommittén har funnit att så avsevärda processuella olägenheter är förenade med detta institut att det icke bör införas.

Otvivelaktigt skulle ett införande av institutet mellandom i brottmål medföra åtskilliga svårigheter av processuell natur. Det torde emellertid icke vara någon olöslig uppgift att överkomma dessa svårigheter men möjligen skulle en ganska ingående laglig reglering visa sig nödvändig. Frågan om mellandom i brottmål bör emellertid betraktas även och kanske främst ur kriminalpolitisk synpunkt och vissa kriminalpolitiska skäl kan anföras för en ordning som i vissa fall fall möjliggör en sådan uppdelning av brottmålsprocessen att påföljdsfrågan ej prövas förrän skuldfrågan avgjorts i särskild rättegång. Hela detta problem, som delvis är under utredning i annat sammanhang, kräver emellertid ytterligare överväganden och jag är därför inte beredd att i detta sammanhang föreslå någon ändring i nu gällande regler.

3. Suppleant för rättens ordförande**Kommittén**

För att minska riskerna för att domstol med nämnd skall förlora sin domförhet på grund av förfall för ordföranden under pågående förhandling föreslår kommittén, att i 1 kap. 14 § rättegångsbalken införes den regeln att, om i synnerligen vidlyftigt mål underrätt skall bestå av lagfaren domare och

nämnd, hovrätten må förordna annan lagfaren domare att övervara huvudförhandlingen för att vid förfall för rättens ordförande i dennes ställe inträda i rätten.

Yttrandena

Mot kommitténs förslag i denna del har några invändningar i sak icke anförts. *Stockholms rådhusrätt* diskuterar i detta sammanhang möjligheten att utöka antalet lagfarna ledamöter i domstol med nämnd till tre. En regel härom skulle då kombineras med en domförhetsbestämmelse av innehåll att domstolen är domför med endast två — eller en — av de lagfarna ledamöterna. Med en sådan ordning, vilken särskilt för mål av betydande omfattning och svårhetsgrad torde te sig angelägen, skulle frågan om suppleant för rättens ordförande icke längre bli aktuell. Om emellertid tiden icke skulle anses mogen för en reform av denna innebörd, har rådhusrätten icke någon erinran mot det sätt på vilket kommittén sökt lösa problemet. Rådhusrätten ifrågasätter dock om det för rådhusrättens vidkommande skall anses erforderligt att endast hovrätten — och alltså icke magistraten — skall äga förordna suppleant för rättens ordförande. Även *föreningen Sveriges stadsdomare* finner det egendomligt att för förordnande av suppleant för rättens ordförande skall gälla strängare regler än för förordnande av ordförande.

Hovrätten för Övre Norrland framhåller svårigheten att närmare angiva när ett mål skall anses vara av synnerligen vidlyftig beskaffenhet. Med hänsyn härtill föreslår hovrätten att orden »i synnerligen vidlyftigt mål» i det föreslagna tillägget till 1 kap. 14 § utbytes mot »i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra (två) veckor».

Departementschefen

Såsom framhållits av *Stockholms rådhusrätt* kan det önskemål, som kommittén velat tillgodose genom möjligheten att i vidlyftiga mål förordna suppleant för rättens ordförande, tillgodoses även genom en utökning av antalet lagfarna ledamöter i domstol med nämnd i förening med en domförhetsregel av innehåll att domstolen är domför även med ett mindre antal lagfarna ledamöter än det som högst må sitta i rätten. Frågan om underrätts sammanfattning och om domförhetsreglerna är för närvarande föremål för särskild utredning. Med hänsyn härtill och till att behovet av en reform i enlighet med kommitténs förslag icke i praktiken visat sig särskilt trängande är jag icke för närvarande beredd att föreslå införande av bestämmelser om suppleant för rättens ordförande. Mot förslaget synes för övrigt den anmärkningen kunna riktas, att suppleantens ställning och befogenheter i rättegången innan han inträtt i rätten icke reglerats med den klarhet som är önskvärd. Självfallet bör han ej innan han inträtt i rätten äga att delta i rättens omröstning till dom eller beslut. Däremot talar starka skäl för att han i likhet med rättens ledamöter i övrigt skall äga rätt att genom frågor till parterna eller på annat sätt bidra till målets belysning och att delta i rät-

tens överläggningar. Såsom nyss antytts synes emellertid hela problemet kunna anstå i avbidan på den nämnda utredningen.

4. Tid för meddelande av dom i mål mot häktad

Gällande bestämmelser

I 30 kap. rättegångsbalken ges bestämmelser om dom och beslut i brottmål. Enligt 7 § andra stycket skall, då huvudförhandling ägt rum, samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas, då den tilltalade är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Är den tilltalade häktad, skall domen meddelas senast inom två veckor.

17 kap. 9 § andra stycket innehåller för tvistemålsdel bestämmelser som i huvudsak överensstämmer med reglerna rörande brottmål. I tvistemål kräves dock för anstånd med domens meddelande endast att på grund av målets beskaffenhet rådrum erfordras för domens beslutande eller avfattande.

Kommittén

Kommittén framhåller att synnerligt hinder att meddela dom inom två veckor efter förhandlingens avslutande helt naturligt oftare föreligger i mycket vidlyftiga mål än i andra mål och att rätten då kan dröja ytterligare någon tid härmed. Frågan om tiden för meddelande av dom är därför i förevarande sammanhang av intresse endast i mål rörande häktade, där en absolut tidsgräns av två veckor gäller. Kommittén anser, att i lagen bör finnas föreskriven en absolut maximitid, inom vilken dom i mål rörande häktade skall meddelas. Denna tid bör naturligtvis ej sättas så kort, att icke rättens prövning även i de vidlyftigaste mål kan ske med tillbörlig noggrannhet och fullständighet. Kommitténs förslag om ändring av uppskovsreglerna bör emellertid skapa ökade möjligheter för rätten att under huvudförhandlingens gång etappvis överlägga om och preliminärt ta ställning till olika delar av ett vidlyftigt brottmål. På detta sätt kan rätten i ej ringa utsträckning förbereda arbetet med domen i målet och därigenom nedbringa tiden mellan huvudförhandlingens avslutande och domens meddelande. Om kommitténs förslag genomföres, torde någon jämkning ej behöva ske av nu gällande regler om tid för meddelande av dom i mål rörande häktad. Kommittén föreslår därför i förevarande avseende icke någon åtgärd.

Yttrandena

I flera yttranden förordas en uppmjukning av stagandet om tiden för meddelande av dom i mål mot häktad. *Svea hovrätt* föreslår att den absoluta tidsgränsen för detta fall helt utgår och motiverar sitt förslag på följande sätt:

Till en början må påpekas, att den i 30 kap. 7 § rättegångsbalken stadgade absoluta tidsgränsen av två veckor för meddelande av sådan dom enligt 19 § promulgationslagen till rättegångsbalken äger tillämpning jämväl i andra fall, då tilltalad är intagen i fångvårdsanstalt eller på sjukhus. Det är för hovrätten känt, att i ett fall, då det för den på anstalt intagne tilltalade var lämpligen betydelselöst om domen meddelades en vecka förr eller senare, rättsens ledamöter endast genom att pressa sig till det allra yttersta lyckades få domen avfattad inom nämnda tidsfrist. I det närmaste uteslutet torde vara att på så kort tid meddela dom i mål av sådan vidlyftighet som de första och sista avsnitten av Lundquistmålen, därest icke under målets gång långa uppehåll göras för beslutande och avfattning av dom beträffande redan handlagda delar. Då kommittén förklarar, att dess förslag till ändring av uppskovsreglerna skulle skapa ökade möjligheter för rätten att på detta sätt etappvis överlägga om och preliminärt taga ställning till olika delar av ett vidlyftigt brottmål, må först framhållas, att ett dylikt förfarande endast kan ifrågakomma i mål av sådan beskaffenhet, att handläggningen av olika delar därav helt kan slutföras för sig. Det bör nämligen icke förekomma, att rätten håller överläggning och tar ställning till en del av ett mål, innan parterna slutfört sin talan i den delen. Vidare kan invändas, att det väl från de synpunkter varom nu är fråga icke är någon fördel att handläggningen blir utdragen för att tiden mellan huvudförhandlingens avslutande och domens meddelande skall kunna förkortas. Hovrätten vill under hänvisning till det anförda föreslå den ändringen i 30 kap. 7 § rättegångsbalken, att tidsbestämelsen om dom senast inom två veckor för den händelse den tilltalade är häktad får utgå. Vikten av skyndsamhet i fall då den tilltalade är häktad har redan tidigare betonats i lagrummet och är för övrigt sedan gammalt inskräppt i domarens medvetande.

Även *Sveriges juristförbund* anser att den ovillkorliga tidsbestämningen för dom i mål mot häktad bör utgå. Förbundet erinrar om att de vidlyftigaste rättegångarna under senare år avsett brottmål och att en del av dem dessutom innehållit frågor av synnerligen invecklad och svårbedömd beskaffenhet. I dessa fall torde prövningen av målet och avfattningen av domen icke kunnat medhinnas på två veckor med mindre avkall gjorts på noggrannheten och fullständigheten och domstolsledamöterna dessutom pressat sig långt över vad som är rimligt ur personalvårdens och rättssäkerhetens synpunkter. Men även i mål av mindre vidlyftighet kan den absoluta tidsfristen av fjorton dagar för meddelande av dom medföra, att domstolsledamöterna blir hårdare pressade än vad som kan anses försvarligt från de angivna synpunkterna.

Föreningen Sveriges häradshövdingar anser att lagen bör lämna domstolen möjlighet att, då alldeles särskilda skäl föreligger, göra avsteg från tvåveckorsregeln. Om de av föreningen föreslagna reglerna om avbrott i huvudförhandling skulle genomföras, lärer väl även i ganska vidlyftiga mål dom rörande häktad kunna meddelas inom två veckor från huvudförhandlingens avslutande. Fall kan emellertid förekomma, då ett mål är av sådan vidlyftighet, att det i praktiken blir omöjligt att, om sedvanlig omsorg skall nedläggas vid domens utarbetande, färdigställa domen inom fjorton dagar.

Att den nu gällande absoluta tidsgränsen är otillräcklig understrykes starkt av *Stockholms rådhusrätt*, som anför bl. a.:

När det gäller vidlyftiga brottmål, i vilka väl merendels den tilltalade är häktad, kunna nämligen fall finnas, då det icke står i mänsklig makt att medhinna domens utformande inom den ifrågavarande tiden, och det måste anses synnerligen förkastligt, om domstolen enbart för att kunna fullgöra sitt åliggande att noggrant och fullständigt i domen redovisa materialet skulle se sig nödsakad att frigiva den häktade. För att erfarenhetsmässigt belysa tider, som åtgått för domsskrivning i vidlyftiga brottmål skall här redovisas, att de så kallade Lundquistmålen härutinnan krävt 65 dagar i rådhusrätten och 23 dagar i hovrätten för det första målet samt 36 dagar i rådhusrätten och 57 dagar i hovrätten för det andra målet. Det får antagas vara uteslutet, att om Lundquist varit häktad dessa tider kunnat i sådan mån nedbringas, att domarna kunnat meddelas inom fjorton dagar från huvudförhandlingarnas avslutande. Det nu i huvudförhandling slutbehandlade tredje Lundquistmålet, vilket är mera omfattande än de tidigare, lär icke kunna utmytna i dom inom tid från huvudförhandlingens slut, som understiger den längsta av de nyss angivna tiderna.

Föreningen Sveriges stadsdomare tillstyrker att nu gällande bestämmelser bibehålles endast under den förutsättningen att kommitténs förslag om särskiljande av åtal genomföres och att vad föreningen anfört om särskilda regler för uppehåll med handläggningen av vidlyftiga mål vinner beaktande.

Departementschefen

Såväl i tvistemål som i brottmål gäller som huvudregel att dom skall meddelas i omedelbar anslutning till den överläggning i målet som, när huvudförhandling ägt rum, skall hållas samma eller sist nästa helgfria dag. Anstånd med domens meddelande kan emellertid äga rum. Den allmänna anståndsfristen är två veckor efter förhandlingens avslutande. Möter synnerligt hinder att meddela domen inom denna tidsfrist, kan — utom i brottmål vari den tilltalade är häktad — ytterligare anstånd äga rum; någon absolut tidsgräns är då icke föreskriven. Beträffande häktade gäller att domen, om ej synnerligt hinder möter, skall meddelas inom en vecka efter förhandlingens avslutande och längre anstånd än två veckor får icke förekomma.

Den i lagen föreskrivna absoluta maximitiden i fråga om tiden för meddelande av dom mot tilltalad som är häktad har i praktiken visat sig medföra svårigheter när det gäller vidlyftiga mål och en uppmjukning av denna föreskrift har ifrågasatts. Rättegångskommittén har emellertid ansett att någon jämkning av hithörande regler ej behöver ske, om kommitténs förslag om ändring av uppskavsreglerna i 46 kap. 11 § genomföres. Genom en ändring av uppskavsreglerna skulle nämligen, anser kommittén, ökade möjligheter skapas för rätten att under huvudförhandlingens gång etappvis överlägga om och preliminärt taga ställning till olika delar av ett vidlyftigt brottmål.

Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen för remissinstansernas yttranden i denna del har från flera håll starkt understrukits att behov av en uppmjukning av den absoluta tidsgränsen föreligger även om en ändring av uppskavsreglerna genomföres. Häradsövningeföreningen

framhåller sålunda att det i praktiken kan vara omöjligt att färdigställa en dom i ett vidlyftigt mål inom fjorton dagar, om sedvanlig omsorg skall nedläggas vid domens utarbetande. Samma ståndpunkt intager Svea hovrätt och Stockholms rådhusrätt, domstolar som i högre grad än andra torde ha praktisk erfarenhet av de särskilda svårigheter som är förenade med de vidlyftiga målen.

Vad som sålunda och i övrigt anförts från remissinstansernas sida äger enligt min mening en sådan tyngd, att en uppmjukning av den absoluta tidsgräns inom vilken dom i mål rörande häktad skall meddelas framstår såsom påkallad trots de betydelsefulla hänsyn som föranlett denna maximitfrist. Föreskrifterna rörande tiden för meddelande av dom mot den som är häktad bör icke vara så snävt utformade, att de i praktiken omöjliggör en tillämpning av rättegångsbalkens häktningsregler i vidlyftiga mål. Å andra sidan bör av föreskrifterna tydligt framgå att särskild skyndsamhet kräves, när det gäller tilltalad som är häktad. Det må emellertid i detta sammanhang erinras om att domstolen jämlikt 4 kap. 12 § strafflagen äger förordna att häktningstiden skall avräknas från straffet.

Frågan hur en uppmjukning av föreskriften om den absoluta tidsfristen lämpligen bör ske är tveksam. Närmast till hands ligger måhända den lösningen, att man något förlänger den nuvarande tidsfristen om två veckor. För att vinna vad man önskar uppnå med en förlängning av tidsfristen torde denna icke kunna bestämmas till kortare tid än tre veckor. Även en sådan mindre utvidgning av tidsfristen är emellertid ägnad att väcka starka betänkligheter. Bortsett från att en dylik förlängning i något, säkerligen mycket sällsynt, fall skulle kunna visa sig otillräcklig synes mot denna lösning främst kunna anföras, att den kan tänkas leda till en allmän förlängning av anståndstiden. Om den längsta anståndstiden skulle bestämmas till tre veckor, skulle ett beslut om exempelvis fjorton dagars anstånd med domen uppenbarligen icke få samma karaktär av undantagsfall som ett dylikt beslut för närvarande har. Med hänsyn till de stora krav på skyndsamhet som måste ställas särskilt när det gäller avgörande i brottmål mot tilltalad som är häktad vill jag icke förorda en lösning som för det stora flertalet mål innebär risk för en förlängning av tiden mellan huvudförhandlingens avslutande och domen i målet, låt vara att lösningen visserligen skulle undanröja vissa svårigheter som för närvarande kan uppkomma i ett eller annat undantagsfall. Jag vill i stället, om än med viss tvekan, ansluta mig till det ändringsförslag som förordats i flera av remissyttrandena och som innebär att den särskilda regeln om dom senast inom två veckor för den händelse den tilltalade är häktad får utgå. Med en sådan lösning kommer, liksom för närvarande, huvudregeln att vara den, att dom i brottmål skall beslutas och avkunnas omedelbart efter den överläggning som skall hållas i anslutning till huvudförhandlingen. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed. Om ej synnerligt hinder möter, skall i sådant fall domen meddelas, när den tilltalade är häktad, inom en vecka och i annat fall inom

två veckor efter förhandlingens avslutande. Någon anledning att befara att domstolarna skall missbruka denna starkt begränsade möjlighet till anstånd anser jag icke föreligga.

För att möjliggöra särskild kontroll över att domstol icke beslutar anstånd med meddelande av dom mot häktad i andra fall eller i större utsträckning än som avses med bestämmelserna kunde möjligen övervägas att föreskriva skyldighet för domstol att vid beslut om anstånd överstigande två veckor göra anmälan om beslutet med uppgift om anledningen till anståndet. Mot införande av en sådan anmälningsskyldighet kan emellertid vägande invändningar göras. Jag kan därvid åberopa väsentligen samma skäl som föranledde att ett liknande förslag om anmälningsskyldighet avvisades vid nya rättegångsbalkens tillkomst. Vid detta tillfälle framfördes vissa förslag att genom enklare anordningar än införande av anmälningsskyldighet vinna möjlighet att utöva kontroll. Sålunda framfördes tanken att låta rätten i en särskild liggare över mål, i vilka anstånd med meddelande av dom beslutas, anteckna anledningen till anståndet. En sådan anordning synes kunna genomföras utan de olägenheter som är förenade med ett anmälningsförfarande. Erforderliga föreskrifter härom torde emellertid kunna meddelas i administrativ ordning.

De av mig i det föregående föreslagna lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 januari 1957. Särskilda övergångsbestämmelser torde icke vara påkallade. Härav följer att de nya bestämmelserna enligt vedertagna grundsatser blir tillämpliga även på rättegångar som är anhängiga när lagändringarna träder i kraft.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om ändring i rättegångsbalken*. Förslaget har fogats såsom bilaga (*Bilaga A*) till detta protokoll. Vid protokollet har jämväl fogats rättegångskommitténs lagförslag (*Bilaga B*).

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över det såsom bilaga A¹ upptagna lagförslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Torsten Johansson

¹ Denna bilaga, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Rättegångskommitténs förslag
till
L a g
om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 1 kap. 14 och 15 §§, 43 kap. 11 §, 45 kap. 3 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 kap.

14 §.

Om särskild — — — — — är stadgat.

Skall i synnerligen vidlyftigt mål underrätt bestå av en lagfaren domare och nämnd, må hovrätten förordna annan lagfaren domare att övervara huvudförhandlingen för att vid förfall för rättens ordförande i dennes ställe inträda i rätten. Beträffande sådan domare skall, ändå att han ej inträtt i rätten, vad i 4 kap. 12—14 §§ stadgas äga motsvarande tillämpning.

15 §.

Till huvudförhandling må ej utan synnerliga skäl å samma dag utsättas flera mål, än att de kunna beräknas bliva slutförda under en tid av sex timmar. Hinna ej alla sålunda utsatta mål behandlas under dagen *eller kräver ett måls handläggning mera än en dag*, skall sammanträdet pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd.

Till huvudförhandling må ej utan synnerliga skäl å samma dag utsättas flera mål, än att de kunna beräknas bliva slutförda under en tid av sex timmar. Hinna ej alla sålunda utsatta mål behandlas under dagen, skall sammanträdet pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd.

Om den — — — — — förordnar Konungen.

43 kap.

11 §.

Huvudförhandlingen skall såvitt möjligt fortgå utan avbrott, till dess målet är färdigt till avgörande. På-

Huvudförhandlingen skall såvitt möjligt fortgå utan avbrott, till dess målet är färdigt till avgörande. *Krä-*

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

börjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt för *utredningen*. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske.

Återupptages målet till *slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande*, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om *ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra veckor rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles*.

Till uppskjuten — — — — — hans utevaro.

45 kap.

3 §.

Väckas samtidigt åtal mot någon för flera brott eller åtal mot flera för att hava tagit del i samma brott, skola åtalen handläggas i en rättegång.

Även i annat fall än nu sagts må flera åtal handläggas i en rättegång, om det är till gagn för utredningen. När skäl äro därtill, må de åter särskiljas.

Hava åtal väckts mot någon för flera brott eller åtal mot flera för att hava tagit del i samma brott, skola åtalen handläggas i en rättegång, om *ej rätten finner särskild handläggning uppenbart vara lämpligare*.

Hava åtal väckts mot flera för skilda brott, må åtalen handläggas i en rättegång, om det är till gagn för utredningen. När skäl äro därtill, må de åter särskiljas.

Ej må — — — — — är tillämplig.

46 kap.

11 §.

Huvudförhandlingen skall såvitt möjligt fortgå utan avbrott, till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket el-

Huvudförhandlingen skall såvitt möjligt fortgå utan avbrott, till dess målet är färdigt till avgörande. *Kräver huvudförhandlingen mera än en dag, skall den fortgå under erforderligt antal helgfria dagar i följd; dock*

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ler efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt för *utredningen*. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Återupptages målet till *slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande*, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra veckor rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles.

Till uppskjuten — — — — — 15 § sägs.

må, om så anses lämpligt, uppehåll göras å dag före helgdag. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt för *handläggningen*. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Återupptages målet till *handläggning efter avbrott, som varat sammanlagt högst femton dagar, helgdag och dag före helgdag ej inräknade*, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas.

Denna lag träder i kraft den . I fråga om mål i vilka huvudförhandlingen börjat före nämnda dag skola dock 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § i deras äldre lydelse gälla.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 14 mars 1956.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LECH,
REGNER,
LIND,
regeringsrådet LORICHS.

Enligt lagrådet den 8 mars 1956 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 17 februari 1956, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i rättegångsbalken*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet S. Rudholm.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Sverker Jonson

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1956.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 14 mars 1956 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 17 februari 1956 remitterade förslaget till *lag om ändring i rättegångsbalken*.

Föredraganden hemställer, att lagförslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Sverker Jonson
